

**Instytut Turystyki
Szkola Główna Turystyki i Rekreacji**

**Stowarzyszenie na Rzecz Badania,
Rozwoju i Promocji Turystyki**

**RACHUNEK SATELITARNY
TURYSTYKI DLA WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO
2012**

Warszawa 2015

Redaktor naukowy:

dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic

Autorzy tekstu:

dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic

dr hab. prof. SGH Magdalena Kachniewska

dr Krzysztof Łopaciński

dr hab. prof. SGTiR Teresa Skalska

Praca wykonana na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki

Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji

Instytut Turystyki

ul. Stokłosa 3, 02-787 Warszawa

e-mail: it@intur.com.pl

Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki

ul. Pieńkowskiego 4 lok. 120, 02-668 Warszawa

e-mail: mariusz.ciechomski99@wp.pl, t.skalska@gmail.com

Spis treści

WSTĘP.....	7
1. METODOLOGIA, ŹRÓDŁA I ZAKRES INFORMACJI STATYSTYCZNEJ W RRST DLA POLSKI.....	9
1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE.....	9
1.2. SPOŻYCIE TURYSTYCZNE	12
1.3. PODAŻ TURYSTYCZNA I PRACUJĄCY.....	15
1.4. METODOLOGIA INWESTYCJI I ŚRODKÓW TRWAŁYCH	20
2. SPOŻYCIE TURYSTYCZNE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2012 ROKU	22
3. TURYSTYCZNA PRODUKCJA GLOBALNA, WARTOŚĆ DODANA I UDZIAŁ TURYSTYKI W PKB	30
4. CHARAKTERYSTYKA SIŁY ROBOCZEJ W DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ W 2012 ROKU W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM.....	35
5. INWESTYCJE I WARTOŚĆ ŚRODKÓW TRWAŁYCH W TURYSTYCE W WOJ. MAZOWIECKIM W 2012 ROKU	35
5.1. NAKŁADY INWESTYCYJNE	41
5.2. WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W CHARAKTERYSTYCZNYCH RODZAJACH DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ W 2012 ROKU	45
6. UWAGI KOŃCOWE.....	47
TABLICE.....	48
ZAŁĄCZNIK	57

Spis tablic

Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2010 – 2012.	43
Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012	44
Tablica 5.3. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012 w woj. mazowieckim	44
Tablica 1. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, woj. mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)	48
Tablica 1a. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, Warszawa, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)	49
Tablica 2. Wydatki gospodarstw domowych rezydentów według produktów i kategorii odwiedzających, woj. mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)	50
Tablica 3. Spożycie turystyczne ogółem, województwo mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy bieżące (mln PLN)	51
Tablica 4. Produkcja globalna, współczynnik TWD i turystyczna wartość dodana brutto w województwie mazowieckim w 2012 r. (ceny bieżące)	52
Tablica 5. Pracujący w turystyce, stan na 31 XII 2012 r. (wszystkie jednostki).	53
Tablica 6. Pracujący w turystyce wg płci, stan na 31 XII 2012 r. (wszystkie jednostki)	54
Tablica 7. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku, ceny bieżące (w mln PLN)	55
Tablica 8. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku, ceny bieżące (w mln PLN)	56

Spis wykresów

Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego ogółem według grup nabywców: województwo mazowieckie, 2012 rok	22
Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego ogółem według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok	23
Wykres 2.3. Spożycie turystyczne nierezydentów według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok	24
Wykres 2.4. Spożycie turystyczne nierezydentów według produktów: Warszawa, 2012 rok	26
Wykres 2.5. Spożycie produktów turystycznych według miejsca poniesienia: nierezydenci	26
Wykres 2.6. Spożycie turystyczne gospodarstw domowych rezydentów według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok	27
Wykres 2.7. Spożycie produktów turystycznych według rodzajów podróży: województwo mazowieckie, 2012 rok	28
Wykres 3.1 Struktura bezpośredniej turystycznej produkcji globalnej w województwie mazowieckim w 2012 r. według rodzaju działalności gospodarczej	31
Wykres 3.2 Struktura turystycznej produkcji globalnej według kategorii rodzajów działalności w województwie mazowieckim w 2012 r.	32
Wykres 3.3 Struktura turystycznej wartości dodanej brutto w województwie mazowieckim w 2012 r. według rodzaju działalności	33
Wykres 3.4. Struktura turystycznej wartości dodanej w województwie mazowieckim w 2012 r. według kategorii rodzajów działalności	33
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)	36
Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)	37
Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)	38
Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)	39
Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych w woj. mazowieckim CRDT w 2012 roku.	42
Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie	44
Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku w woj. mazowieckim	46

Wykaz skrótów

BDL	– Bank Danych Lokalnych GUS
CPT	– charakterystyczne produkty turystyczne
CRDT	– charakterystyczne rodzaje działalności turystyczne
ESA 1995	– Europejski System Rachunków Narodowych
FTE	– ekwiwalent pełnego czasu pracy
MF	– Ministerstwo Finansów
MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NACE Rev. 1	– Europejska Klasyfikacja Działalności
OECD	– Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
PKWiU	– Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług
RDZT	– rodzaje działalności związane z turystyką
RMF	– Recommended Methodological Framework (Zalecana Metodologia RST)
RST	– rachunek satelitarny turystyki
RRST	– Regionalny rachunek satelitarny turystyki
SNA	– system rachunków narodowych (SNA 93 wersja metodologii rachunków narodowych z 1993 r.)
ESA	– Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA, wersja z 2010 r.)
TWD	– turystyczna wartość dodana
UNWTO (OMT)	– Światowa Organizacja Turystyki
WTTC	– Światowa Rada Podróży i Turystyki

Objaśnienia znaków umownych

(-)	– zjawisko nie wystąpiło
(0)	– zjawisko istniało w wielkości mniejszej niż 0,5
(.)	– zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych
(x)	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

Wstęp

Regionalny rachunek satelitarny turystyki (RRST) dla województwa mazowieckiego za 2012 rok stanowi kontynuację prac prowadzonych już od 2005 roku. Ich owocem było wypracowanie w 2014 roku na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki metodologii RRST, w głównych założeniach merytorycznych zgodnej z uaktualnioną w 2008 roku metodologią RST dla całego kraju¹, zalecaną przez Komisję Europejską do stosowania w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Przedstawione w metodologii RRST i wykorzystane w niniejszym opracowaniu rozwiązania są oryginalną propozycją dostosowaną do polskich realiów², a ich pilotażowa implementacja odnosi się do województwa mazowieckiego.

Zastosowane rozwiązania czerpią z koncepcji przygotowanych w innych krajach przede wszystkim w zakresie powiązania z RST. Podstawowym założeniem, które uwzględniono zarówno przy konstruowaniu metodologii, jak i jej implementacji, było uczynienie z RRST narzędzia, które realnie opisuje zjawiska zachodzące w regionach, ale równocześnie w rygorystyczny sposób wpisuje je w parametry ustalone dla całego kraju.

Opracowanie zawierające wyniki pilotażowego RRST dla województwa mazowieckiego zostało skonstruowane w sposób zbliżony do RST dla całego kraju. W jego skład wchodzi zestaw tablic statystycznych, zamieszczony w partii końcowej, oraz poprzedzająca go analityczna część tekstowa. Część tekstową opracowania podzielono na pięć rozdziałów i zakończenie. Pierwszy rozdział poświęcono skrótowemu omówieniu założeń metodologicznych i prezentacji wykorzystanych źródeł informacji, a pozostałe rozdziały omawiają następujące zagadnienia: spożycie turystyczne, produkcję i wkład turystyki w tworzenie PKB, wykorzystanie siły roboczej oraz nakłady na środki trwałe. Każdy z wymienionych rozdziałów zawiera omówienie wyników opatrzone komentarzem.

Rachunek satelitarny turystyki prezentuje wszechstronny obraz gospodarki turystycznej w województwie mazowieckim w ujęciu statystycznym i powinien być przydatny do monitorowania jej wyników oraz wytyczania kierunków rozwoju. Jego zaletą jest prezentacja podstawowych agregatów makroekonomicznych dla regionu na poziomie NUTS-2, co pozwala na ocenę turystyki na tle innych dziedzin gospodarki. Należy jednak pamiętać, że rachunek ma charakter pilotażowy, powinien być doskonalony, a prezentowane w nim analizy statystyczne muszą zostać zweryfikowane w następnych edycjach. Doświadczenia wynikające z przygotowania RRST dla Mazowsza z pewnością posłużą przy realizacji podobnych projektów dla innych regionów (województw).

Opracowanie zostało przygotowane przez pracowników Szkoły Głównej Handlowej, Instytutu Turystyki Szkoły Głównej Turystyki i Rekreacji w Warszawie oraz członków Stowarzyszenia na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki w składzie:

---

¹ Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008. United Nations, New York, Luxemburg, Madrid, Paris 2011.

² E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Metodologia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla Polski*, Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Promocji i Rozwoju Turystyki, Warszawa 2014, Instytut Turystyki, Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji, 2014. http://www.academia.edu/7881803/Rachunek_satelitarny_turystyki_dla_Polski_2011 [10.03.2015].

dr hab. Ewa Dziędzic, prof. SGH – spożycie turystyczne rezydentów, produkcja, wartość dodana i kierownictwo naukowe,

dr hab. Magdalena Kachniewska, prof. SGH – pracujący w turystyce, łącznie z modułem zatrudnienia,

dr Krzysztof Łopaciński – zagadnienia nakładów inwestycyjnych i środków trwałych,

dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR – spożycie turystyczne nierezydentów.

Podjęcie prac nad rachunkiem było możliwe dzięki współpracy GUS oraz dzięki środkom finansowym i zaangażowaniu Departamentu Turystyki w Ministerstwie Sportu i Turystyki.

1. Metodologia, źródła i zakres informacji statystycznej w RRSST dla Polski

1.1. Podstawowe założenia metodologiczne

Wraz z rozwojem zjawiska turystyki rośnie świadomość jej znaczenia gospodarczego i oczekiwania związane z wkładem w rozwój ekonomiczny i społeczny. Realizacja tych oczekiwań wymaga zrozumienia mechanizmów i oceny wielkości wkładu turystyki w gospodarkę. Nie jest to zadaniem prostym, ponieważ z punktu widzenia pomiaru efektów ekonomicznych turystyka jest zjawiskiem złożonym, o wielu cechach specyficznych, utrudniających wpisanie jej w standardowe systemy statystyki gospodarczej. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- a) popytowy charakter zjawiska turystyki,
- b) mobilność w trakcie dokonywania transakcji,
- c) ogromne zróżnicowanie wzorców spożycia,
- d) występowanie konsumpcji naturalnej,
- e) stosunkowo częste występowanie przypadków, kiedy kupujący nie jest konsumentem,
- f) duża rola dóbr publicznych i innych form konsumpcji zbiorowej.

Wymieniony w punkcie a) popytowy charakter turystyki sprawia, że nie można wskazać branży, która produkowałaby wyroby lub usługi w całości przeznaczone dla uczestników podróży turystycznych lub zaspokajającej większość ich potrzeb. W konsekwencji poznanie efektów gospodarczych turystyki wymaga zbierania informacji dotyczących zarówno strony podażowej, jak i popytowej. Zadanie to komplikują pozostałe wymienione cechy turystyki. Mobilność w trakcie dokonywania transakcji związanych z uczestnictwem w podróżach turystycznych oznacza, że miejsce dokonywania transakcji może być oddalone w czasie i przestrzeni od miejsca konsumpcji usługi. Ponadto bardzo często cel podróży turystycznej jest dobrem publicznym, udostępnianym bezpłatnie lub po cenach nierynkowych, przy czym jego lokalizacja jest inna niż jednostek dostarczających usługi umożliwiające odbycie podróży. W ostatnich latach zróżnicowanie między miejscem zakupu usługi, lokalizacją podmiotów, które ją dostarczają i lokalizacją konkretnych miejsc będących celem podróży turystycznych uległo pogłębieniu. Jest to konsekwencją zmian technologicznych, związanych przede wszystkim z digitalizacją sprzedaży usług oraz liberalizacją gospodarki. W praktyce oznacza to, że informacje dotyczące sprzedaży usług przez część podmiotów działających na danym terenie nie mają związku z pobytem na danym terenie osób, które z nich korzystają. Opisane cechy zjawiska turystyki sprawiają, że trudne jest nie tylko określenie zakresu tego zjawiska od strony rodzajów aktywności gospodarczej, które mają w nim udział, ale także powiązanie go z określonymi jednostkami przestrzennymi.

Rozwiązanie problemu pomiaru wkładu turystyki w gospodarkę było przedmiotem wielu przedsięwzięć podejmowanych zarówno przez pojedyncze osoby lub zespoły badawcze, jak i przez organizacje międzynarodowe. Przedmiotem prac była konceptualizacja pojęcia wkładu

turystyki w gospodarce oraz wypracowanie takich metod jego pomiaru, które spełniałyby warunki wiarygodności i porównywalności z innymi wskaźnikami opisującymi gospodarkę.

Efektom tych prac było opracowanie metodologii rachunku satelitarnego turystyki i następnie ich wdrożenie. W latach 90. UNWTO, OECD i EUROSTAT połączyły siły i przygotowały wspólną metodologię sporządzania rachunku satelitarnego turystyki³. Podstawą tej metodologii jest wpisanie turystyki w system rachunków narodowych, które są uznane w skali międzynarodowej koncepcją prezentowania podstawowych procesów zachodzących w gospodarce narodowej określonego kraju. Zgodnie z nazwą obejmuje ona mierzenie efektów ekonomicznych turystyki na poziomie całego kraju i operuje powszechnie stosowanymi agregatami makroekonomicznymi, takimi jak: spożycie końcowe, zużycie pośrednie, produkcja całkowita, wartość dodana, produkt krajowy brutto, akumulacja itp.

Przedmiotem dyskusji było ustalenie sposobu wpisania turystyki w ten system oraz określenie charakteru jej oddziaływania na gospodarkę. W opisywanej metodologii przyjęto, że przedmiotem pomiaru będą jedynie bezpośrednie efekty uczestnictwa w podróżach turystycznych, czyli wyłącznie wydatki konsumpcyjne poniesione przez odwiedzających lub na ich rzecz. Tym samym z pomiaru wyłączone efekty związane z inwestycjami umożliwiającymi rozwój turystyki, zrezygnowano również z oceny efektów pośrednich i indukowanych powstających w wyniku dopływu na terytorium ekonomiczne kraju dodatkowych środków, czyli wydatków odwiedzających. Przyjęcie takiej koncepcji oznacza, że RST nie daje pełnego obrazu wpływu turystyki na gospodarkę, a jedynie pokazuje wpływ spożycia odwiedzających.

Drugim istotnym problemem metodologicznym jest sposób wpisania turystyki w system rachunków narodowych. Zaproponowana metoda opiera się na wykorzystaniu rachunku produkcji według rodzajów działalności oraz rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług. Z jednej strony umożliwia to ocenę wpływu spożycia turystycznego na rozwój poszczególnych rodzajów działalności, z drugiej strony jest poważnym wyzwaniem, jeśli chodzi o zakres danych potrzebnych do sporządzenia RST. Ubocznym efektem przyjętego rozwiązania jest konsolidacja i weryfikacja statystyk opisujących różne aspekty turystyki.

Opracowanie metodologii regionalnych rachunków turystyki stawia dodatkowe wyzwania. Po pierwsze, nie istnieje jednorodny system przygotowywania rachunków dla gospodarek regionalnych. Wynika to między innymi z trudności z rejestrowaniem przepływów między poszczególnymi regionami, tak jak ma to miejsce w przypadku wymiany między państwami. Po drugie, pewna część działalności gospodarczej wykonywana jest na szczeblu centralnym, obejmuje całe państwo i nie może być przypisana do poszczególnych województw. Dotyczy to na przykład obrony kraju. Zakres centralizacji niektórych działań zależy od systemu prawn-administracyjnego. W państwach o strukturze federalnej zazwyczaj jest on mniejszy, co znajduje odzwierciedlenie w podziale wpływów podatkowych.

W przypadku Polski istotnym czynnikiem, który powinien być wzięty pod uwagę jest członkostwo w Unii Europejskiej. Jego konsekwencją jest podporządkowanie systemu statystyki publicznej wspólnym zasadom. W odniesieniu do regionalnego rachunku satelitarnego są to wytyczne dotyczące statystyki w zakresie turystyki oraz zasady sporządzania rachunków

---

³ World Tourism Organization, Organization for Economic Co-operation and Development and Statistical Office of the European Communities. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework, Luxembourg, Madrid, New York, Paris, 2001.

narodowych. Jeśli chodzi o pierwsze z wymienionych zagadnień, to obecnie jest wdrażana uaktualniona dyrektywa dotycząca statystyki turystyki, która znacząco poszerza zakres informacji zbieranych w ramach statystyki publicznej. W przypadku drugiego zagadnienia również prowadzony jest proces wdrażania nowych rozwiązań w ramach systemu ESA 2010, który zastąpi obowiązujący ESA 95. W nowym systemie ESA regionalne rachunki są ograniczone do kluczowych wskaźników dotyczących produkcji, zatrudnienia i aktywności gospodarstw domowych⁴. Ponadto celem tej metodologii jest przestrzenne rozdysponowanie rachunków narodowych, a nie sporządzanie rachunków regionalnych sensu stricto⁵. W rezultacie rachunki regionalne nie zawierają wszystkich elementów, które wykorzystywane są do sporządzania rachunku satelitarnego turystyki; w szczególności dotyczy to rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług, który pozwala określić zakres specjalizacji przedsiębiorstw z poszczególnych branż w produkcji charakterystycznych produktów turystycznych.

Zadanie sporządzenia regionalnych rachunków satelitarnych podjęto do tej pory w różnych krajach. Przyjęte w nich rozwiązania można zaliczyć do dwóch zasadniczych typów: sporządzania regionalnych wersji RST lub regionalizacji krajowych RST. Zastosowanie pierwszego rozwiązania wymaga dysponowania rozległymi informacjami na temat podaży i popytu turystycznego na szczeblu regionów, dotyczy to także sporządzania na tym poziomie rachunków podaży i wykorzystania wyrobów i usług. Rozwiązanie takie stosują przede wszystkim kraje federacyjne, w których regiony mają dużą autonomię gospodarczą. W praktyce sporządzania rachunków regionalnych podejście to określane jest mianem „od dołu” (*bottom-up*). Drugie rozwiązanie polega na rozdysponowaniu wyników RST między poszczególne regiony – rozwiązanie to określane jest mianem „z góry w dół” (*top-down*). Pierwsze podejście jest pracochłonne i kosztowne, a uzyskane wyniki mogą być nieporównywalne z wynikami RST dla kraju, jeśli w przypadku rachunku regionalnego korzystano z innych źródeł informacji niż te wykorzystane w rachunku dla kraju. Drugie podejście zapewnia całkowitą zgodność na poziomie kraju, ale może prowadzić do znacząco zniekształconych rezultatów na poziomie województw. Odmianą regionalizacji RST jest sporządzanie rachunku w oparciu o modelowanie.

Podsumowując powyższe rozważania można wskazać kilka kryteriów, które należy uwzględnić opracowując metodologię RRST.

- 1) Cel rachunku, a zatem co jest przedmiotem pomiaru: wpływy od odwiedzających dany region, czy produkcja przedsiębiorstw działających w regionie na rzecz odwiedzających. Różnice wynikają z faktu, że niektóre przedsiębiorstwa obsługują odwiedzających poza terytorium regionu (np. internetowe biura podróży).
- 2) Zakres informacji będących przedmiotem zainteresowania: czy są to podstawowe agregaty, czy dokładniejsze profile podaży i popytu.
- 3) Relacja RRST w stosunku do RST – czy ma to być jego regionalne uszczegółowienie, czy samoistne przedsięwzięcie.
- 4) Stopień, w jakim metodologia RRST powinna odzwierciedlać zawartość i konstrukcję RST.
- 5) Możliwości zebrania odpowiednich danych, co odnosi się do sposobu wpisania RRST w system rachunków regionalnych i system statystyki turystyki. Jeśli RRST ma być

---

⁴ A. Canada, *Regional Tourism Satellite Account*, UNWTO, Madrid 2013, s. 3.

⁵ Tamże.

wpisany w oba te systemy, konieczne jest oparcie się na spójnych zbiorach danych porównywalnych w skali kraju.

Wymienione zagadnienia zostały szczegółowo omówione w dalszych częściach opracowania, niemniej już na wstępie warto przedstawić założenia, które przyjęto przy konstruowaniu metodologii RRST dla Polski. Punktem wyjścia jest określenie, jakich informacji powinien dostarczać RRST. Z punktu widzenia użyteczności wyników można wskazać dwa zestawy danych – opisujące podaż i popyt na terenie województwa. Pierwszy zestaw określa skalę gospodarki związanej z turystyką na terenie danego województwa, drugi obrazuje zakres popytu kreowanego przez wydatki odwiedzających region. Kolejny problem dotyczy szczegółowości dostarczanych informacji – czy wynikiem RRST powinny być przede wszystkim wielkości agregatowe (wielkość spożycia i podaży, wkład turystyki w tworzenie wartości dodanej i PKB, zatrudnienie i nakłady na środki trwałe), czy bardziej szczegółowy obraz opisujący podaż według rodzajów działalności, a wydatki według różnych kategorii odwiedzających i struktury rzeczowej spożycia.

Jeśli chodzi o relacje z RST, to można je rozpatrywać na trzech płaszczyznach:

- a) zgodności terminologicznej w zakresie stosowanych pojęć,
- b) zakresu zbieranych informacji i ich opracowania,
- c) zgodności wyników z rachunkiem dla całego kraju – wybór podejścia „z dołu do góry” lub „z góry w dół”.

Proponowane rozwiązania poruszające wymienione zagadnienia zostały przedstawione w kolejnych rozdziałach.

1.2. Spożycie turystyczne

Zgodnie z przyjętą metodologią regionalnego rachunku satelitarnej turystyki, opracowaną w 2014 roku⁶, oszacowanie wielkości spożycia turystycznego dla województwa mazowieckiego powinno odnosić się do trzech grup konsumentów:

- mieszkańców (rezydentów) województwa, podróżujących po jego terenie. W rachunku satelitarnej turystyki dla Polski jest to odpowiednik krajowego spożycia rezydentów. Dla województwa mazowieckiego do tego składnika spożycia zalicza się np. wydatki związane z podróżami jednodniowymi mieszkańców Warszawy do miejscowości zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego;
- mieszkańców (rezydentów) innych regionów Polski, zrealizowane na terytorium województwa mazowieckiego;
- cudzoziemców.

Na spożycie turystyczne w województwie składa się zarówno spożycie gospodarstw domowych z dochodów osobistych odwiedzających, jak i wydatki związane z podróżami służbowymi (zużycie pośrednie) oraz spożycie sektora rządowego, samorządowego i instytucji niekomercyjnych.

---

⁶ E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Metodologia regionalnego rachunku satelitarnej turystyki dla Polski*, Instytut Turystyki SGTiR. MSiT, Departament Turystyki, Warszawa 2014.

W metodologii RST zwrócono uwagę na fakt, że o ile uporządkowanie problemu spożycia turystycznego w województwie od strony koncepcyjnej jest spójne z metodologią RST dla całego kraju i nie budzi poważniejszych zastrzeżeń, o tyle empiryczne oszacowanie wskazanych wyżej elementów spożycia, zarówno w wymiarze ilościowym, jak i wartościowym jest trudne z uwagi na duże wymagania co do zakresu i stopnia dezagregacji danych. Trudności te z różną siłą uwidoczniły się w szacowaniu spożycia turystycznego głównych grup konsumentów.

W przypadku popytu rezydentów konieczne okazało się wykorzystanie różnych źródeł informacji i przeprowadzenie w oparciu o nie odpowiednich szacunków. Przegląd dostępnych danych statystycznych ujawnił, że żadne badanie nie dostarcza potrzebnych informacji o popycie turystycznym rezydentów w 2012 r. W związku z tym wspomnianych oszacowań dokonano przyjmując kilka założeń. Pierwszym z nich było założenie, że udział województwa mazowieckiego w spożyciu turystycznym rezydentów odpowiada jego udziałowi w poszczególnych typach podróży, tj. krótko- i długookresowych podróżach w celach prywatnych i zawodowych. Innymi słowami oznacza to przyjęcie założenia, że struktura spożycia odwiedzających województwo mazowieckie odpowiada strukturze spożycia turystycznego rezydentów uczestniczących w podróżach krajowych. Jeśli chodzi o ustalenie liczby podróży, to konieczne okazało się przeprowadzenie odpowiednich obliczeń w kilku krokach. Podstawą oszacowań był udział przyjazdów do województwa mazowieckiego odpowiednio w celach prywatnych i zawodowych w podróżach krajowych w 2011 r. Został ustalony w oparciu o badanie Instytutu Turystyki, a następnie na podstawie wyników badania zamieszczonych w publikacji Active Group⁷ oszacowano liczbę krajowych podróży do województwa mazowieckiego i ich udział w krajowym ruchu turystycznym w 2012 r. Tak jak w RST dla Polski, z powodu braku odpowiednich badań liczbę podróży jednodniowych w celach prywatnych i wydatki na nie oszacowano przyjmując, że odpowiadała ona liczbie noclegów spędzonych na terenie województwa mazowieckiego przez turystów krajowych uczestniczących w krótkookresowych podróżach w celach prywatnych. Do oszacowania konsumpcji turystycznej w województwie mazowieckim wykorzystano dane o spożyciu turystycznym z uproszczonego RST dla Polski w 2012 r. Odpowiednie pozycje wydatków gospodarstw domowych i wydatków na podróże służbowe pomnożono przez udział województwa mazowieckiego w przyjazdach w celach prywatnych (7,9%) oraz w celach zawodowych (28,3%). Wyjątkiem od tej zasady było oszacowanie wydatków na usługi organizatorów podróży – w tym przypadku o wielkości spożycia decydują wyjazdy mieszkańców województwa, w tym wyjazdy za granicę organizowane przez touroperatorów będących rezydentami polskiej gospodarki. Ze względu na dużą aktywność mieszkańców województwa w tym zakresie, szczególnie mieszkańców Warszawy, do oszacowania spożycia wykorzystano dane z badań budżetów domowych w 2012 r. w pozycji wydatki na inne usługi konsumpcyjne⁸. Weryfikacja źródeł informacji o spożyciu turystycznym rezydentów w 2012 r. spowodowała, że niemożliwe okazało się wyodrębnienie podróży mieszkańców województwa po jego terenie,

---

⁷ Podróże Polaków w 2013 roku. Podstawowe wyniki badań. d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/55524/original/Pod_Pol_2013_podstawowe_wyniki2.pdf?1394632862 [10.08.2015].

⁸ Budżety gospodarstw domowych w 2012 r. GUS, Warszawa 2013, www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2012-r-9,7.html [20.08.2015].

co zakładała metodologia RRSST. We wstępnych założeniach do RRSST województwa mazowieckiego zaplanowano wyróżnienie podregionu statystycznego m. Warszawy. Przemawiało za tym silne zróżnicowanie województwa ze względu na rozmieszczenie bazy noclegowej i zamożność mieszkańców. Okazało się to jednak niemożliwe z powodu braku odpowiednich badań.

Jeśli chodzi o nierezydentów-cudzoziemców, podstawą do oszacowania spożycia turystycznego na terenie województwa mazowieckiego było jedno główne i jedno uzupełniające źródło informacji: (1) cykliczne badania graniczne, realizowane w 2012 roku przez Instytut Turystyki, obejmujące zagraniczną turystykę przyjazdową do Polski, (2) wyniki badania obrotu towarami i usługami na granicach z Ukrainą, Białorusią i Rosją w 2012 roku, prowadzonego przez US w Rzeszowie. Wprawdzie głównym celem obydwu tych badań nie było szacowanie różnych zmiennych odnoszących się do przyjazdów cudzoziemców do regionów (województw), niemniej jednak odpowiednia konstrukcja zastosowanych w badaniu Instytutu Turystyki narzędzi badawczych pozwala na wyodrębnienie w miarę jednorodnych zbiorów pozwalających lepiej rozeznaczyć geograficznie podróży, miejsce ponoszenia wydatków oraz oszacować wydatki związane z korzystaniem z jednorodnej bazy noclegowej. Takiej dezagregacji danych na województwa i największe polskie miasta służy zawarte w ankiecie pytanie o liczbę noclegów spędzonych w poszczególnych województwach i wielkich miastach (m.in. w Warszawie) oraz poszczególnych rodzajach bazy noclegowej. Była to informacja bardzo przydatna z punktu widzenia RRSST dla województwa mazowieckiego, ponieważ w jednoznaczny sposób pozwoliła przyporządkować wydatki respondentów do odwiedzanego regionu. Takie działanie mogło być bez zastrzeżeń wykorzystane jedynie wówczas, gdy respondenci wskazali tylko województwo mazowieckie i Warszawę, ponieważ w ten sposób można było uzyskać dane jednoznaczne z poziomem wydatków poniesionych właśnie we wskazanym regionie. A zatem, szacowanie spożycia nie mogło zostać oparte wyłącznie na tej grupie, ponieważ pominięto by respondentów, którzy w czasie tej samej podróży zatrzymują się nie tylko w województwie mazowieckim, ale także w innych regionach (województwach) i często są uczestnikami turystyki objazdowej. Ustalając spożycie nierezydentów dla województwa mazowieckiego i Warszawy rozwiązano ten problem poprzez rozszacowanie wydatków z pozycji *mieszane* (odwiedzane miejsca) według struktury ruchu turystycznego ustalonej na podstawie liczby udzielonych noclegów w bazie noclegowej (dane GUS). Weryfikując informacje posłużono się również strukturą danych dotyczących usług noclegowych w województwach. Jeśli chodzi o oszacowanie tej części spożycia turystycznego, która związana jest z wydatkami poniesionymi poza granicami kraju (ale zasilającymi gospodarkę badanego regionu), dokonano go metodą „z góry na dół” (*top down*), tj. poprzez podział wielkości ustalonych dla RST dla Polski w 2012 roku na województwa. Kluczem do rozszacowania była również struktura noclegów udzielonych cudzoziemcom wg województw (dane GUS).

Jeśli chodzi o drugą grupę nierezydentów-cudzoziemców, tzn. odwiedzających jednodniowych, do oszacowania wielkości i struktury spożycia posłużyły cztery źródła danych: (1) pomiar ruchu na przejściach granicznych – prowadzony do 2012 roku (włącznie) przez IT; (2) pomiar ruchu na zewnętrznych granicach UE (Rosja, Białoruś i Ukraina) prowadzony przez Straż Graniczną; (3) badania ankietowe na zewnętrznych granicach UE prowadzone przez WUS w Rzeszowie (z Rosją od 2012); (4) historyczne dane Straży Granicznej o ruchu na przejściach granicznych w okresie przed przystąpieniem do strefy Schengen. Źródła te informują o

łącznym ruchu na granicach. Pomiar ruchu na przejściach prowadzony przez IT (źródło 1), zaprojektowano mając na uwadze najważniejsze przejścia/punkty przekraczania granic z poszczególnymi krajami. W odniesieniu do województwa mazowieckiego wzięto pod uwagę przede wszystkim przejścia graniczne w portach lotniczych, a wtórna analiza danych, wspomniana źródłem (4) dała przybliżone wyniki w układzie wojewódzkim⁹. Jeśli chodzi o wielkość i strukturę wydatków, posłużono się przede wszystkim badaniami Instytutu Turystyki.

Podsumowując należy stwierdzić, że dostępne badania spożycia turystycznego nie dostarczają bezpośrednio informacji niezbędnych do sporządzenia RRST dla województwa mazowieckiego. Dla roku 2012 największy zakres informacji można uzyskać z badania przyjazdów cudzoziemców, uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski (badania IT) oraz budżetów gospodarstw domowych. Wykorzystanie danych z wyżej wspomnianych badań wymaga rozwiązania kilku problemów, wśród których do najważniejszych należy brak pełnych informacji na temat wielkości spożycia turystycznego gospodarstw domowych:

- żadne z badań krajowych nie obejmuje podróży jednodniowych, nie określa także globalnej wielkości wydatków na podróże turystyczne, poniesionych przez gospodarstwa domowe;
- spożycie turystyczne odwiedzających jednodniowych można oszacować jedynie w odniesieniu do przyjazdów zza granicy;
- ze względu na brak danych nie został również podjęty problem oszacowania pozycji *usługi noclegowe świadczone w drugich domach*.

Zgodnie z metodologią RST opublikowaną w 2008 roku dla rachunków krajowych, dane dotyczące strony popytowej RRST dla województwa mazowieckiego zostały opracowane w wersji netto, co oznacza, że rozszacowane zostały wartości usług częściowych zakupionych przez turystów w formie imprez. Pomocniczym źródłem informacji wykorzystanym do oszacowania struktury pakietów turystycznych, z których korzystali nierezydenci, są badania przeprowadzone przez Instytut Turystyki w 2013 roku w biurach podróży świadczących usługi w zakresie zorganizowanej turystyki przyjazdowej nierezydentów oraz dane GUS według PKD. Odstępstwem od rekomendowanej nowej metodologii RST jest to, że w spożyciu turystycznym obliczonym dla Warszawy i całego województwa mazowieckiego nie wyodrębniono wydatków na produkty o dużej wartości; w 2012 roku nie było to możliwe z uwagi na brak odpowiednich danych źródłowych¹⁰.

1.3. Podaż turystyczna i pracujący

Informacje dotyczące strony podażowej turystyki w RST obejmują: produkcję globalną, zużycie pośrednie i wartość dodaną w układzie rodzajów działalności dla CTRD, związanych z turystyką i pozostałych oraz dane dotyczące podaży produktów w symetrycznym układzie. W obu przypadkach podstawowym problemem jest poziom dezagregacji danych, ponieważ

---

⁹ Uwagi odnoszące się do rozszacowania przyjazdów turystów i odwiedzających jednodniowych zostały przygotowane przez W. Bartoszewicza.

¹⁰ Szczegółowe informacje na temat metodologii szacowania popytu turystycznego nierezydentów zawarte zostały w edycji RST za 2011 rok.

dane wykorzystywane w RST wymagają zastosowania bardziej szczegółowych poziomów klasyfikacji niż podstawowy poziom stosowany przy sporządzaniu rachunków narodowych i dostępny w publikacjach ich wyników. W przypadku RRST sytuacja jest jeszcze bardziej skomplikowana, ponieważ w Polsce nie są sporządzane rachunki regionalne w formacie, który mógłby być przeniesiony bezpośrednio do RRST. Istotą metodologii RST jest adaptacja rachunku tworzenia, podaży i wykorzystania wyrobów i usług do potrzeb analizy turystyki. Podobne rachunki regionalne nie są w Polsce sporządzane, a więc przygotowanie RRST analogicznie do RST nie jest możliwe. Konieczne jest dokonywanie szacunków i kojarzenie metody bottom-up w największym możliwym zakresie z metodą top-down. W trakcie przygotowywania RRST dla województwa mazowieckiego zastosowano oba podejścia, z tym że ze względu na bardzo ograniczony zakres rachunków regionalnych w Polsce podejście top-down przeważało. W trakcie przygotowywania RRST podjęto próbę sporządzenia rachunku wytwarzania produktów turystycznych wysyłając w tym celu ankiety do reprezentatywnej grupy przedsiębiorstw. Jej zadaniem było ustalenie udziału produkcji drugorzędnej w przedsiębiorstwach z CRDT i wybranych innych rodzajów działalności. Ze względu na bardzo mały odsetek zwrotów wykorzystanie wyników ankiety było niemożliwe, niemniej odpowiedzi potwierdziły fakt występowania tego zjawiska. W związku z tym sporządzono odpowiedni rachunek wykorzystując współczynniki z RST 2011.

Dokładny opis zastosowanych metod szacowania zawiera załącznik 1. Przy konstruowaniu strony podażowej RRST kierowano się następującymi zasadami:

- podstawą szacunków były dostępne dane z regionalnych i krajowych rachunków narodowych;
- wszędzie, gdzie było to możliwe i uzasadnione starano się regionalizować szacunki, tj. oddać relacje występujące w województwie zamiast zastosowania prostego ustalenia udziału województwa w kraju;
- podstawą oszacowań były wyniki uproszczonego RST i pełnego RST za 2011 r.

W RRST wykorzystano następujące źródła danych statystycznych;

- Bank Danych Lokalnych (BDL) GUS, zakładka Rachunki Regionalne¹¹ - dane o wartości dodanej wg sekcji ESA 2010;
- BDL, zakładka Handel i Gastronomia¹²;
- Baza EUROSTAT, zakładka National Accounts i zakładka Structural Business Statistics¹³;
- BDL, zakładka Turystyka;
- Raport Rynek Lotniczy 2013¹⁴

Wszystkie dane z rachunków narodowych wykorzystane w RRST zostały sporządzone zgodnie z zasadami ESA 2010.

Ze względu na zalecany w metodologii RST sposób ujmowania produkcji globalnej organizatorów i pośredników turystycznych w wersji netto, w RRST konieczna była modyfikacja wielkości produkcji globalnej i zużycia pośredniego związanych z tym rodzajem działalności

---

¹¹ http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=82516&p_token=-687867844 [8.08. 2015].

¹² <http://stat.gov.pl/bdl> [8.08.2015]

¹³ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> [27.07.2015].

¹⁴ Raport Rynek Lotniczy 2013, Instytut Turystyki, Warszawa 2013.

i usług, a w konsekwencji także odpowiednich wielkości dla całego województwa. Ujęcie w wersji netto oznacza, że z wartości produkcji organizatorów i pośredników eliminowana jest wartość zakupionych przez nich charakterystycznych usług i wyrobów turystycznych – w ten sposób unika się podwójnego liczenia w globalnej produkcji turystycznej np. usług hoteli. Odpowiednich oszacowań dokonano korzystając z wyników RST za 2012 r.

Usługi wspierające transport lotniczy obejmują usługi nawigacji i usługi lotniskowe, przy czym w RST uwzględniono tylko te ostatnie, ponieważ można je łatwo powiązać z liczbą pasażerów obsłużonych na polskich lotniskach, podczas gdy w przypadku nawigacji opłaty obejmują także samoloty inne niż pasażerskie oraz ruch tranzytowy, które nie mają związku z zakresem RST. Także w tym przypadku wielkość produkcji globalnej i zużycia pośredniego zostały skorygowane o wspomnianą wielkość, ponieważ tego typu opłaty są traktowane jako element usługi przewozu i znajdują odzwierciedlenie w wielkości produkcji globalnej tej branży.

W odniesieniu do usług medycznych, które ograniczono do usług związanych z leczeniem uzdrowiskowym oszacowano wielkość podaży korzystając z danych dotyczących liczby pacjentów jedyne go uzdrowiska na terenie województwa (Konstancin) i przeciętnej stawki stosowanej przez NFZ w 2012 r. W tym przypadku wielkość podaży usług odpowiada wielkości ich spożycia.

Zakres rodzajów działalności uwzględnionych i produktów, które zgodnie z opracowaną metodologią¹⁵ powinny być uwzględnione w RRST zawiera poniższe zestawienie:

PKD	Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności
55	Zakwaterowanie
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski
51.1	Transport lotniczy pasażerski
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek
79	Działalność związana z turystyką
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
68	Obsługa rynku nieruchomości
Krajowa charakterystyczna działalność turystyczna	
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy
86	Opieka zdrowotna
Pozostała działalność związana z turystyką	
47	Handel detaliczny
PKWiU Charakterystyczne produkty turystyczne	
55	Usługi związane z zakwaterowaniem
56	Usługi związane z wyżywieniem
49.1	Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego
49.3	Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
50.1	Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego

¹⁵ E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Metodologia regionalnego...*, op. cit.

50.3	Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego
51.1	Przewozy lotnicze pasażerskie
77.11	Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek
79	Usługi świadczone przez organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałe usługi w zakresie rezerwacji i usługi z nią związane
91	Usługi bibliotek, muzeów oraz pozostałe usługi w zakresie kultury
93	Usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją
Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne	
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy
86	Usługi opieki zdrowotnej (obecnie tylko 86. 10. 13 Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy)
Produkty związane z turystyką	
Handel detaliczny artykułami żywnościowymi, paliwami, wyrobami alkoholowymi oraz odzieżą i obuwem.	

Podobnie jak w RST dla całego kraju, informacje dotyczące pracujących w województwie mazowieckim odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Dane za rok 2012 dotyczące pracujących, zatrudnionych oraz właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin (samozatrudnionych), opracowane zostały na podstawie danych z formularza Z-06 według stanu z 31 grudnia 2012 roku.

Prezentowane dane obejmują podmioty gospodarki bez względu na charakter własności (sektor publiczny i prywatny), ale ograniczają się do podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (badanie pełne).

Ze względu na brak danych z przedsiębiorstw liczących do 9 osób (tzw. mikroprzedsiębiorstw), przeprowadzono szacunki na podstawie danych RST dla Polski z minionych lat, przyjmując założenie, że w 2012 roku struktura zatrudnienia w poszczególnych grupach przedsiębiorstw pozostała niezmienną. We wszystkich tablicach utajnione zostały dane o transporcie lotniczym ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

Dane o pracujących, wykorzystane w module zatrudnienia RST, dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Zaliczono do tej grupy:

- a) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór),
- b) pracodawców i pracujących na własny rachunek, czyli:
  - właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych;
  - właścicieli, współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin);
  - inne osoby pracujące na własny rachunek (np. osoby wykonujące wolne zawody);
- c) osoby wykonujące pracę nakładczą,
- d) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów).

Zatrudnieni (pracownicy najemni) w gospodarce narodowej – to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy na czas określony (w tym zatrudnione sezonowo i dorywczo) i nie określony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy. Do grupy tej zalicza się:

- a) osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, w tym również:

- osoby zatrudnione przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych, finansowanych z Funduszu Pracy,
- osoby młodociane pracujące na podstawie umowy o pracę,
- osoby zatrudnione poza granicami kraju, pracujące na rzecz krajowych jednostek organizacyjnych,
- osoby przebywające za granicą na podstawie delegacji służbowej,
- osoby związane z działalnością finansowaną z zakładowego funduszu socjalnego,
- b) osoby zatrudnione na podstawie powołania, wyboru lub mianowania,
- c) osoby pracujące w zakładach pracy w formie zorganizowanych grup roboczych (jednostki wojskowe, uczestnicy Ochotniczych Hufców Pracy, z wyjątkiem odbywających naukę zawodu, junacy obrony cywilnej, junacy straży przemysłowej i pożarnej, osoby odbywające w zakładach pracy zastępczą służbę poborowych, skazani).

Do grupy zatrudnionych nie zalicza się m.in.:

- a) osób wykonujących pracę nakładczą,
- b) uczniów, którzy zawarli z zakładem pracy umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego,
- c) osób przebywających na urloпах wychowawczych w celu sprawowania opieki nad dzieckiem (także tych, które pobierają jednocześnie zasiłki macierzyńskie z tytułu urodzenia kolejnego dziecka), mimo że figurują one w stanie ewidencyjnym zakładu pracy,
- d) uczniów szkół dla niepracujących oraz słuchaczy szkół wyższych odbywających praktyki wakacyjne lub dyplomowe.

Ze względu na rozwiązania stosowane w polskiej statystyce zatrudnienia, nie dla wszystkich pozycji można było uzyskać odpowiednie dane. Dotyczy to wyrażenia wielkości zatrudnienia w liczbie miejsc pracy, tzn. faktycznej liczbie zatrudnionych. Metodologia statystyczna przyjęta w Polsce umożliwia jedynie określenie przeciętnej liczby pracujących, przy czym dane dotyczące przeciętnej liczby właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanów z końca lat 2011 i 2012, a dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (ang. Full-time Equivalent – FTE). Wynika to z tego, że w Polsce przeciętny poziom zatrudnienia w osobach fizycznych zawsze podawany jest w przeliczeniu na pełne etaty (bierze się pod uwagę osoby pełnozatrudnione oraz niepełnozatrudnione w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Dane dotyczące pracujących podano przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania osób w głównym miejscu pracy, co pozwala uniknąć sytuacji, w której jedna osoba byłaby liczona kilkakrotnie.

Charakter danych statystycznych nie pozwala na przedstawienie wielkości zatrudnienia wyrażonej liczbą miejsc pracy ani liczbą osób. Tablice dotyczące wielkości zatrudnienia z turystyce oraz struktury zatrudnienia według płci (Tablice 5 i 6), zawierają w związku z tym jedynie informację o liczbie pracujących w podziale na samozatrudnionych i zatrudnionych (ta druga grupa została przedstawiona po przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy).

W wymienionych tablicach uwzględniono także informację na temat wielkości współczynnika spożycia turystycznego. Pozwala on określić, jaka wielkość zatrudnienia w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej jest faktycznie wynikiem rozwoju ruchu turystycznego w Polsce (zarówno w odniesieniu do wszystkich pracujących w CRDT, jak i zatrudnionych).

Tablica 5 zawiera informacje o liczbie jednostek i liczbie pracujących (także w podziale na zatrudnionych i samozatrudnionych) we wszystkich jednostkach (o liczbie pracujących do 9 osób i powyżej 9 osób). Tablica 6 prezentuje szczegółową strukturę zatrudnienia w CRDT według płci (z uwzględnieniem wskaźnika spożycia turystycznego).

1.4. Metodologia inwestycji i środków trwałych

Nakłady inwestycyjne i wartość netto środków trwałych w sekcjach H, I, N, R i S dla województwa mazowieckiego opracowano według zasad metodologicznych stosowanych na potrzeby rachunków narodowych, zgodnych z zaleceniami Eurostatu (ESA 1995). Wartość nakładów inwestycyjnych w układzie wybranych sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) opracowano w układzie obowiązującym od 2007 roku na podstawie sprawozdań:

- SP – roczna ankieta przedsiębiorstwa (cz.III. Środki trwałe i inwestycje) sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób – zaklasyfikowanych według PKD 2007 do sekcji H, I, N, R, S.
- F-03 – sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej sporządzane przez jednostki sektora rządowego i samorządowego zaklasyfikowane do sekcji H, I, N, R, S - bez względu na liczbę pracujących,
- SG-01 – statystyka gminy – część 4 – Inwestycje i środki trwałe – sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 – sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób,

oraz dodatkowych oszacowań dla organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Dane statystyczne zarówno dla nakładów inwestycyjnych, jak i środków trwałych zestawiono w podziale na:

- budynki i budowle,
- środki transportu,
- pozostałe środki trwałe (obejmujące zwłaszcza: maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia).

Dla wartości środków trwałych dokonano wyceny według cen rynkowych, tj. według cen bieżących (przeceny) pomniejszonych o wartość ich zużycia.

Do przeliczeń wartości środków trwałych z bieżących cen ewidencyjnych¹⁶ (zgodnych z ewidencją księgową) na ceny bieżące (rynkowe) przyjęto – zgodnie z metodologią przeliczeń stosowaną dla potrzeb rachunków narodowych – wskaźniki zmiany cen dóbr inwestycyjnych zróżnicowane dla poszczególnych rodzajów działalności i grup rodzajowych tj. budynków i budowli, środków transportu i pozostałych środków trwałych.

Wartość nakładów inwestycyjnych i środków trwałych w układzie wybranych działów, grup i klas Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) charakterystycznych dla działalności turystycznej dla województwa mazowieckiego oszacowano w układzie obowiązującym od 2007 roku na podstawie dezagregacji wartości nakładów inwestycyjnych i wartości netto środków

---

¹⁶ Co oznacza, że środki trwałe przekazane do eksploatacji przed 1 I 1995 r., wyceniane są w cenach odtworzenia z września 1994 r. (przyjętych do aktualizacji wyceny wg stanu w dniu 1 I 1995 r.), zaś środki trwałe nabyte lub wytworzone po 1 I 1995 r. w cenach bieżących zakupu lub wytworzenia.

trwałych w sekcjach H, I, N, R i S dla woj. mazowieckiego¹⁷. Podstawą do dezagregacji była struktura wartości nakładów wybranych działów grup i klas PKD w układzie krajowym. Wykorzystano również publikowane i niepublikowane dane GUS dotyczące rezultatów działalności inwestycyjnej w województwie mazowieckim na tle całej Polski.

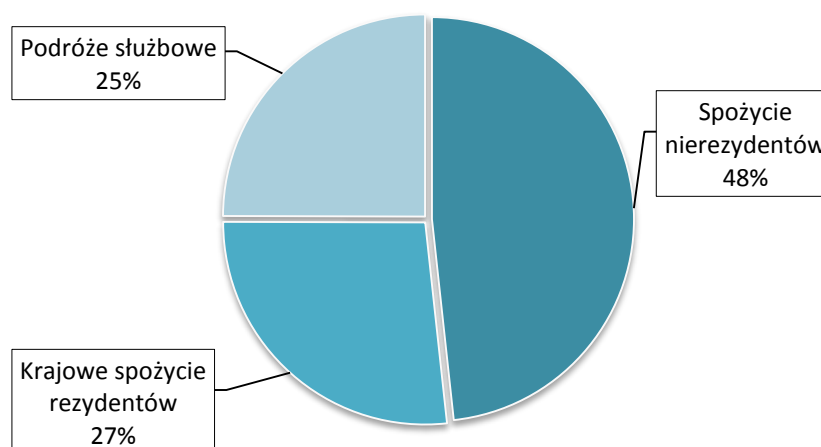
---

¹⁷ Rocznik statystyczny woj. mazowieckiego, GUS, 2013 Budownictwo – wyniki działalności w 2012 r. Warszawa GUS 2013 oraz Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2012 roku, GUS, 2013.

2. Spożycie turystyczne w województwie mazowieckim w 2012 roku

W pilotażowym regionalnym rachunku satelitarnym turystyki dla 2012 roku łączne spożycie turystyczne na terytorium ekonomicznym województwa mazowieckiego oszacowano na poziomie 6 662,3 mln PLN (tab. 3), z czego 3 446 mln, tj. 51,7%, przypadło na spożycie rezydentów (gospodarstw domowych, poniesione w ramach podróży służbowych oraz pozostałe elementy spożycia, które obejmują finansowanie usług uzdrowiskowych przez NFZ¹⁸). Oszacowane spożycie stanowiło 0,53% całego spożycia krajowego. Strukturę spożycia turystycznego według grup nabywców przedstawia wykres 2.1.

Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego ogółem według grup nabywców: województwo mazowieckie, 2012 rok

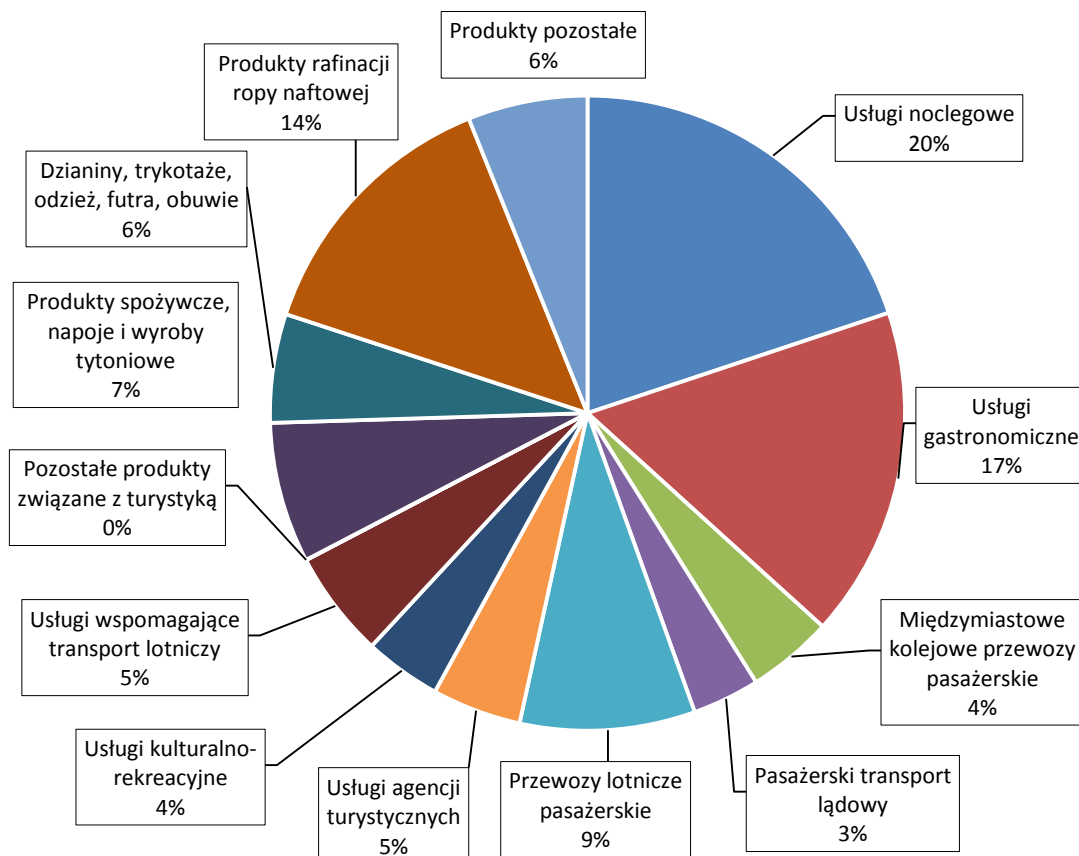
Specyfika badanego regionu powoduje, że struktura spożycia znacząco odbiega od obserwowanej dla całego kraju: wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne stanowiły w 2012 roku znacznie więcej niż w całej Polsce (województwo mazowieckie 67,4%, Polska 52,2%), produkty związane z turystyką to pozostałe 32,6% spożycia ogółem¹⁹. Najważniejszą pozycję w grupie charakterystycznych produktów turystycznych (CPT) nabywanych przez odwiedzających (gospodarstwa domowe rezydentów, podróże służbowe i nierezydenci łącznie) stanowiły wydatki na usługi noclegowe (zarówno hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania – 29,5% CPT), gastronomiczne (25,0% CPT) oraz transportowe ogółem (24,8% oraz dodatkowo blisko 8,1% na usługi wspomagające transport lotniczy). W stosunku do struktury spożycia dla całej Polski, w województwie mazowieckim również struktura w grupie CPT jest

¹⁸ Bez ZUS i KRUS

¹⁹ Szczegółową analizę spożycia turystycznego na terytorium ekonomicznym Polski w 2012 roku zawiera raport *Rachunek satelitarny turystyki dla Polski 2012. Wersja uproszczona*, Instytut Turystyki SGTiR, MSiT. Warszawa 2015.

znacząco różna: na uwagę zasługuje większy udział wydatków na usługi gastronomiczne, transport (w tym usługi wspomagające transport lotniczy) natomiast mniejszy – na zakup paliw oraz produktów spożywczych. Udział spożycia usług biur podróży netto (marże, prowizje, usługi przewodnickie itp.) jest również nieco niższy w stosunku do udziału oszacowanego dla całej Polski (woj. mazowieckie 6,7% CPT, Polska – 7,5%).

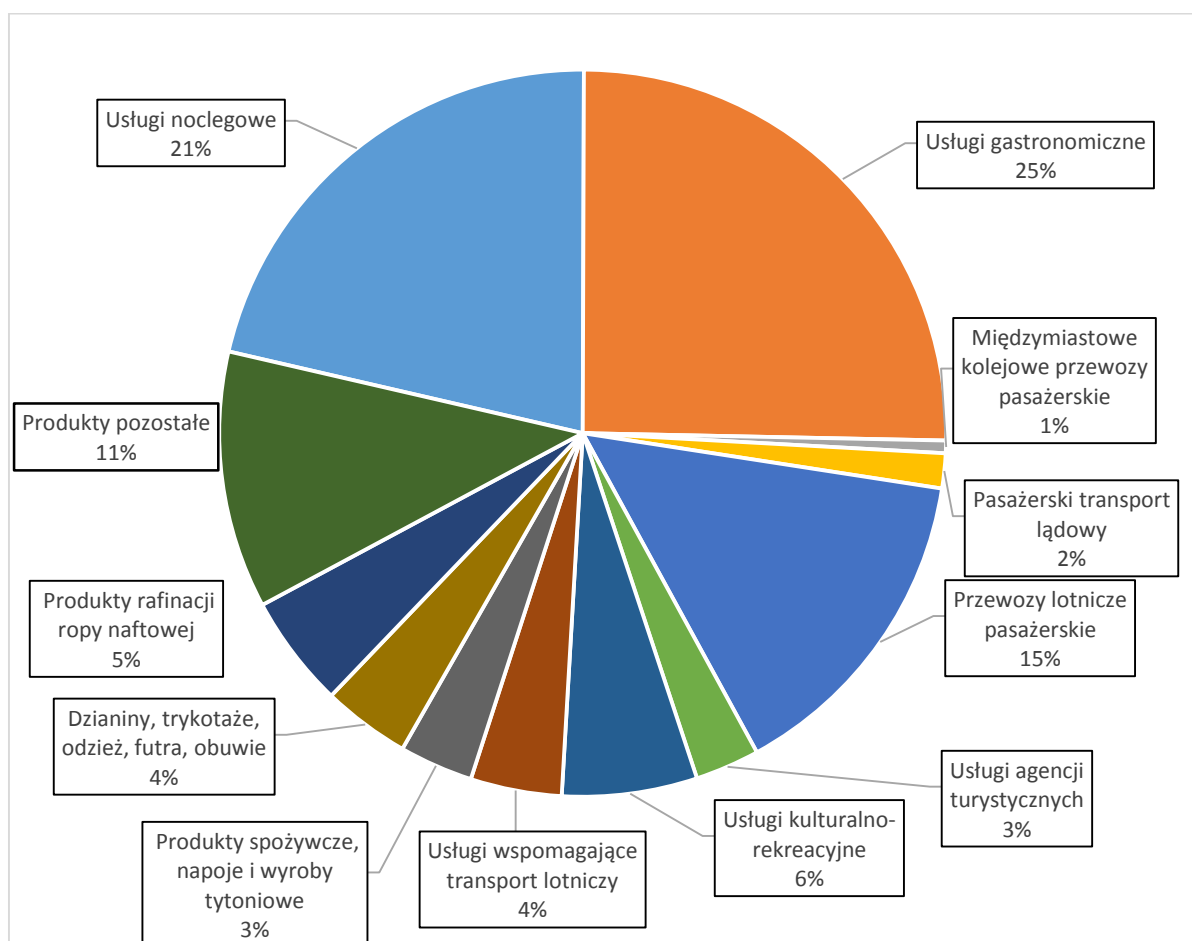
Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego ogółem według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok

Podobnie jak w odniesieniu do RST dla Polski, na pozycję *produkty związane z turystyką* składają się przede wszystkim wydatki na paliwo, na które na terenie województwa mazowieckiego przeznaczono w 2012 roku 922,9 mln PLN tj. 13,9% spożycia turystycznego w województwie ogółem. Wydatki na zakup paliw w badanym regionie stanowiły 12,9% krajowego turystycznego spożycia produktów rafinacji ropy naftowej. Duże znaczenie mają również wydatki na zakupy żywności, napojów i wyrobów tytoniowych: przeznaczono na nie 476,9 mln PLN, tj. 7,2% całego spożycia turystycznego w województwie; suma ta stanowi 9,4% wydatków na żywność oszacowanych w RST dla całego kraju. Zarówno zakupy paliw, jak i artykułów spożywczych są w pewnym stopniu substytucyjne wobec usług transportowych i gastronomicznych, a ich skala sugeruje, że znaczna część ruchu turystycznego w województwie mazowieckim – podobnie jak to ma miejsce na terenie całej Polski – bazuje na samodzielnym zaspokajaniu potrzeb związanych z transportem i wyżywieniem w trakcie podróży turystycznych. Porównując strukturę spożycia należy jednak zauważyć, że znaczenie wydatków na zakupy żywności jest w woj. mazowieckim mniejsze niż w skali całej Polski.

Łączne **wydatki nierezydentów**, poniesione w 2012 roku na rzecz polskich podmiotów gospodarczych na terenie województwa mazowieckiego, oszacowano na poziomie **3 216,3 mln PLN**. Wartość zakupionych *charakterystycznych produktów turystycznych* to łącznie 2 456,3 mln PLN (tj. 76,4% spożycia nierezydentów na terenie województwa ogółem), a *związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług* – pozostałe 760 mln (23,6%). Udział wydatków na tę drugą grupę produktów jest w woj. mazowieckim znacząco mniejszy niż oszacowano w RST dla całej Polski; oznacza to, że zagraniczna turystyka przyjazdowa do województwa mazowieckiego (w tym głównie do Warszawy) nie jest związana z tak dużymi wydatkami nierezydentów na zakupy na własne potrzeby, wliczanymi – zgodnie z metodologią RST – do wydatku turystycznego, jak to ma miejsce w innych regionach kraju, zwłaszcza przygranicznych.

Wykres 2.3. Spożycie turystyczne nierezydentów według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok

W 2012 roku w województwie mazowieckim najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły usługi gastronomiczne (813 mln PLN, tj. 25,3% spożycia nierezydentów ogółem), noclegowe (690 mln PLN, 21,4%) i transport lotniczy (łącznie z usługami wspomagającymi 601 mln PLN, tj. 18,7% spożycia ogółem). Dla nierezydentów odwiedzających województwo zakup paliw nie stanowił tak dużego udziału w spożyciu, jak to miało miejsce w całej Polsce, mimo wzrostu cen paliw (o ok. 15% w stosunku do 2011 roku). W skali całego

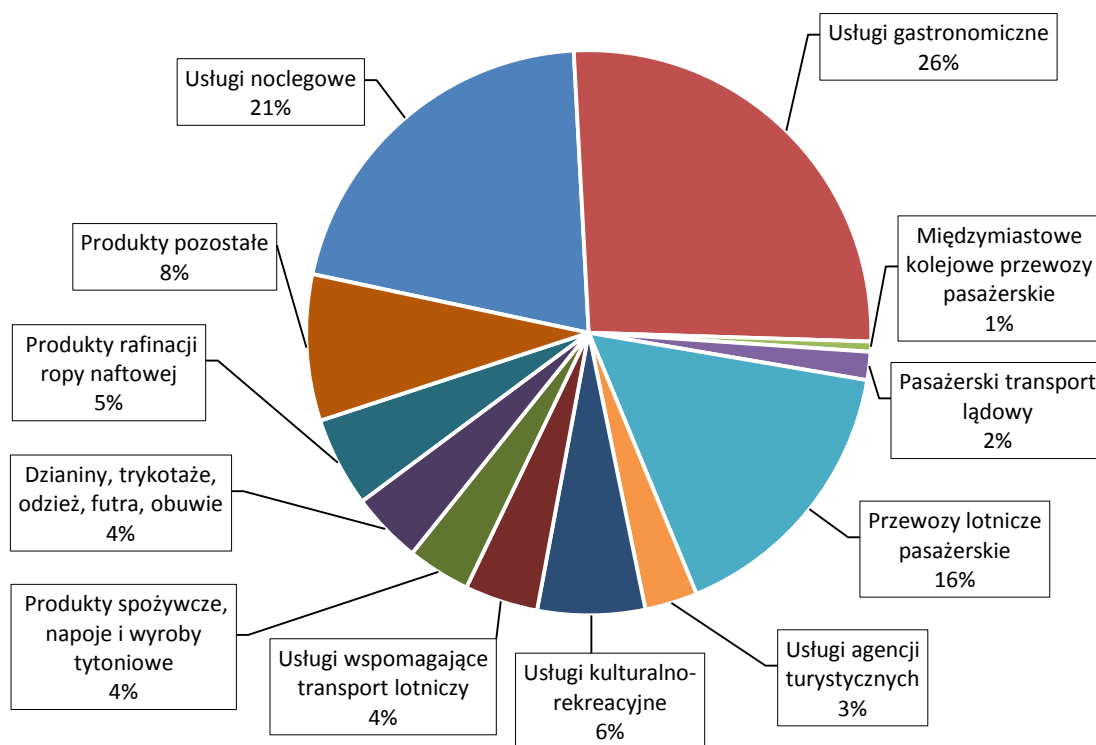
kraju zdecydowana większość nierezydentów korzysta z własnych samochodów osobowych, co powoduje, że wydatki na zakup paliw znacznie przewyższają przychody wszystkich polskich przewoźników z tytułu przewozu turystów. Obserwacja ta nie odnosi się do woj. mazowieckiego, zarówno z uwagi na inną specyfikę ruchu turystycznego, jak i lokalizację dwóch lotnisk międzynarodowych. W 2012 roku w usługach transportowych największy udział miał pasażerski transport lotniczy. Pasażerskie przewozy transportem lądowym i kolejowym odgrywają w odniesieniu do cudzoziemców odwiedzających woj. mazowieckie śladowe znaczenie.

Udział wydatków nierezydentów na *usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne* wyniósł w woj. mazowieckim zaskakująco mało (7,9% CPT i 6% całego spożycia turystycznego nierezydentów), również *usługi agencji turystycznych*, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, oszacowano na poziomie niskim, chociaż nieznacznie wyższym niż dla całej Polski (odpowiednio 2,9% i 1,5% ogółu wydatków). Śledząc strukturę wydatków poniesionych przez nierezydentów na terenie woj. mazowieckiego należy zwrócić uwagę na dużo niższy niż w odniesieniu do całego kraju udział *pozostałych produktów i usług nabywanych przez odwiedzających* (mazowieckie 11,4%, Polska 29%) co jest zrozumiałe i wynika z faktu innej struktury ruchu turystycznego, mniejszego znaczenia przyjazdów jednodniowych oraz wyższych cen (zwłaszcza w Warszawie), które nie sprzyjają robieniu zakupów.

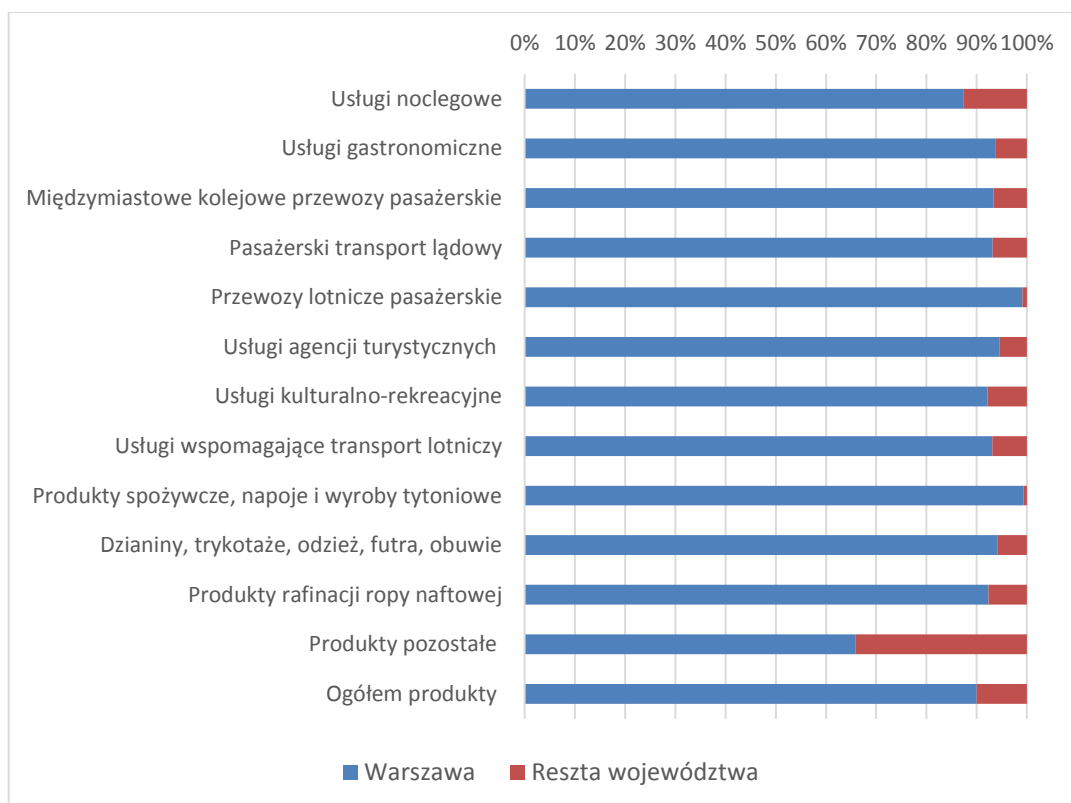
Duże znaczenie ośrodka stołecznego, jakim jest Warszawa, zachęca do zbadania, jaki udział w oszacowanym spożyciu turystycznym nierezydentów dla całego województwa przypada na wydatki poniesione na terenie stolicy. W 2012 łączne spożycie oszacowano na poziomie 2894,6 mln PLN (blisko 90% spożycia dla całego województwa). Strukturę spożycia turystycznego w Warszawie ilustruje wykres 2.4. Zwraca uwagę większy udział usług gastronomicznych, pasażerskiego transportu lotniczego mniejszy natomiast – produktów z grupy *pozostałe*.

Terytorialna struktura spożycia (w podziale na Warszawę i resztę województwa) pokazuje, że zarówno w odniesieniu do CPT, jak i *pozostałych produktów i usług nabywanych przez odwiedzających* dominują wydatki poniesione na terenie Warszawy (wykres 2.5.).

Wykres 2.4. Spożycie turystyczne nierezydentów według produktów: Warszawa, 2012 rok

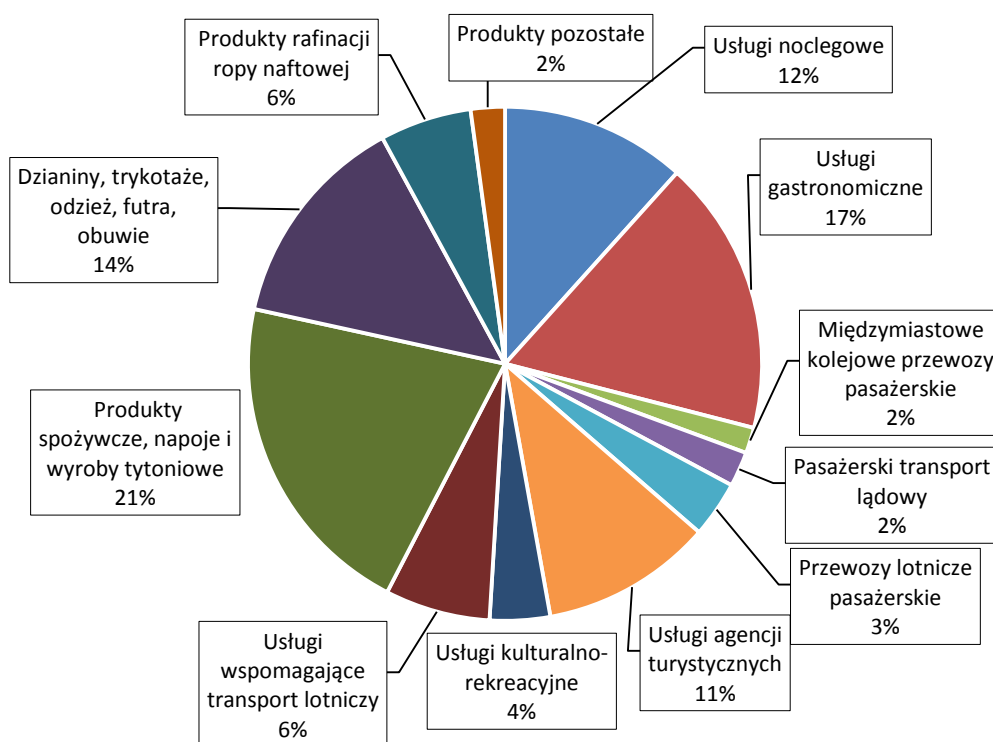

Wykres 2.5. Spożycie produktów turystycznych według miejsca poniesienia: nierezydenci

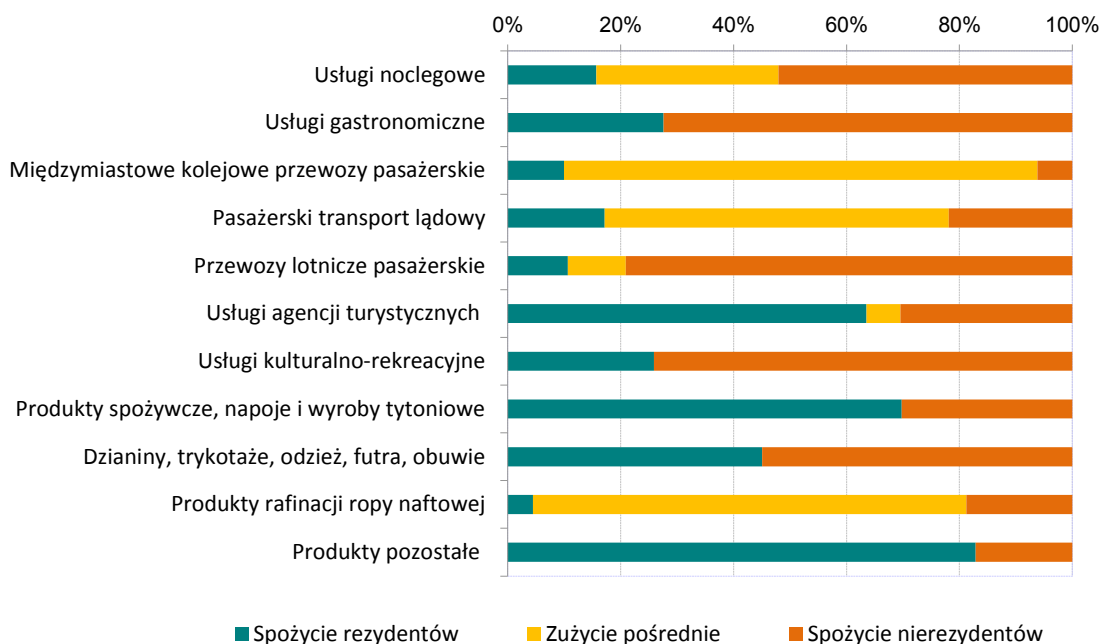
Łączne spożycie turystyczne **rezydentów** oszacowano dla województwa mazowieckiego na poziomie 3 446 mln PLN, z czego 1 783,4 mln PLN (51,8%) przypadło na wydatki gospodarstw domowych, pozostałą część stanowi zużycie pośrednie (tzn. wydatki na podróże służbowe). Wśród wydatków gospodarstw domowych podstawowe znaczenie miały w 2012 roku charakterystyczne produkty turystyczne (CPT); oszacowano je na poziomie 1026,4 mln PLN, co stanowiło ok. 57,6% ogółu spożycia turystycznego tej grupy konsumentów. Szczególnie istotne pozycje CPT to usługi gastronomiczne (30,1% wydatków), noclegowe (20,3%) i transport (łącznie z opłatami lotniskowymi – 24,3% CPT). W województwie mazowieckim w transporcie rezydentów największe znaczenie miały przewozy lotnicze (48,2% ogółu wydatków na transport gospodarstw domowych rezydentów), następnie lądowe (24,5%) i kolejowe (18,1%). Zwraca uwagę duże znaczenie wydatków na *usługi świadczone przez organizatorów i pośredników* (18,7% CPT). *Produkty związane z turystyką i produkty pozostałe*, stanowiące 42,4% łącznego spożycia gospodarstw domowych rezydentów, to przede wszystkim wydatki związane z zakupami produktów spożywczych, napojów, wyrobów tytoniowych i alkoholu (20,8% spożycia rezydentów ogółem), zakupami odzieży i obuwia (ok. 13,7%) oraz paliw (ok. 5,8%). Strukturę całego spożycia turystycznego gospodarstw domowych rezydentów (CPT oraz pozostałe produkty związane z turystyką) ilustruje wykres 2.6. Wśród wydatków związanych z podróżami służbowymi rezydentów dominowały zakupy paliw (39,6% ogółu zużycia pośredniego), usługi noclegowe (25,7%) oraz transport kolejowy (16,7%).

Wykres 2.6. Spożycie turystyczne gospodarstw domowych rezydentów według produktów: województwo mazowieckie, 2012 rok

Podobnie jak w odniesieniu do RST dla całego kraju, warto przeanalizować, które rodzaje podróży wywołują popyt na określone typy produktów. Zestawienie takie w odniesieniu do podróży nierezydentów, gospodarstw domowych rezydentów i pozostałych elementów spożycia turystycznego zawiera wykres 2.7. W województwie mazowieckim w 2012 roku usługi gastronomiczne, kulturalne i rekreacyjne oraz w zakresie transportu lotniczego nabywane były przede wszystkim przez nierezydentów (odpowiednio 72,4%, 74,1% i 79,1%), natomiast usługi agencji turystycznych oraz zakupy artykułów spożywczych – przez gospodarstwa domowe rezydentów (odpowiednio 63,5% i 77,9%). Jeśli chodzi o pozostałe usługi transportu pasażerskiego (poza transportem lotniczym), w 2012 roku w woj. mazowieckim podstawową grupę klientów międzymiastowych przewozów kolejowych i transportu lądowego stanowili uczestnicy podróży służbowych (odpowiednio ok. 84% i 61% spożycia). Również zakupy paliw dokonywane były w przeważającej mierze przez podróżujących służbowo (ok. 71,4%).

Wykres 2.7. Spożycie produktów turystycznych według rodzajów podróży: województwo mazowieckie, 2012 rok

Omawiając wyniki pilotażowego RRST za 2012 dla województwa mazowieckiego warto zwrócić uwagę na odmienną strukturę spożycia według produktów w stosunku do oszacowanej dla całego kraju. Jest ona bardziej korzystna dla sektora turystycznego niż to ma miejsce w odniesieniu do całej Polski, na co wskazuje przede wszystkim większy udział charakterystycznych produktów turystycznych, a tym samym mniejsze znaczenie zakupów dokonywanych przez odwiedzających. Odmienna struktura wydatków wynika z kilku uwarunkowań, wśród których należy wskazać przede wszystkim na: (1) duże znaczenie wydatków cudzoziemców, (2) duże znaczenie wydatków osób podróżujących służbowo (zarówno rezydentów, jak i nierezydentów), charakteryzujących się wyższymi wydatkami jednostkowymi, (3) lokalizację na terenie województwa dwóch międzynarodowych lotnisk pasażerskich, (4) mniejsze znaczenia

jednodniowych wizyt cudzoziemców, od lat wykazujących skłonność do dużych wydatków na zakupy, (5) oraz – co jest z pewnością nie bez znaczenia, a co nie zostało poddane odpowiednio szczegółowemu badaniu – wyższemu poziomowi cen. W grupie charakterystycznych produktów turystycznych należy zwrócić uwagę na bardzo duże znaczenie usług gastronomicznych, zwłaszcza w Warszawie.

3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB

Podstawowe wielkości charakteryzujące stronę podażową turystyki można analizować w dwóch układach: jako wielkość produkcji ogółem w CRDT, a więc w branżach, które są uzależnione od popytu odwiedzających, jak i jako produkcję będącą bezpośrednio nabywaną przez odwiedzających. W tym drugim przypadku uwzględniana jest cała gospodarka, ale tylko w takiej części, w jakiej produkcja poszczególnych rodzajów działalności była odpowiedzią na zapotrzebowanie ze strony odwiedzających. Zgodnie z metodologią RRST, a odmiennie niż w przypadku RST, produkcja globalna obejmuje usługi nabywane przez odwiedzających województwo (metoda lokalnych jednostek działalności) i „turystyczną” część produkcji globalnej branż, które mogą świadczyć usługi na terenie całego terytorium ekonomicznego kraju, ale ich siedziba jest zlokalizowana na terenie województwa (metoda „przedsiębiorstw”). Tę ostatnią grupę można nazwać przedsiębiorstwami sieciowymi.

Na podstawie przeprowadzonych szacunków ustalono, że **produkcja globalna CRDT** w 2012 r. wyniosła **17 995,6 mln PLN**, co stanowiło 2,4% produkcji globalnej w województwie mazowieckim²⁰ i był to udział wyższy niż w przypadku całego kraju (2,16%²¹). Jeśli porównać tę wielkość z wartością produkcji pierwszorzędnej CRDT w kraju²², to okazuje się, że na województwo mazowieckie przypadało 25% jej wartości. Tak wysoki udział województwa mazowieckiego wynika z faktu, że zlokalizowane są tu największe w kraju przedsiębiorstwa kolejowe i lotnicze. Jeśli chodzi o **produkcję globalną bezpośrednio na potrzeby odwiedzających**, to wyniosła **12 667,2 mln PLN** i stanowiła 1,7% produkcji globalnej w województwie, a więc była znacząco niższa niż poprzednia wielkość, pomimo że uwzględnia także produkcję innych niż CRDT rodzajów działalności. Wynika to z niewielkiego udziału spożycia turystycznego w produkcji większości rodzajów działalności gospodarczej. Strukturę bezpośredniej produkcji turystycznej według rodzajów działalności, w których została wytworzona przedstawia wykres 3.1. Zamieszczone tam dane pokazują, że największy udział (po 33%) miały lotniczy transport pasażerski i handel detaliczny, a więc z jednej strony działalność obejmująca całe terytorium ekonomiczne Polski i działalność zaliczana do związanych z turystyką. Spośród rodzajów działalności zaliczanych do CRDT, których produkcja uzależniona jest od przyjazdów na teren województwa największy udział miało zakwaterowanie (10%). Wykres 3.2. przedstawia udział poszczególnych kategorii rodzajów działalności w wytwarzaniu turystycznej produkcji globalnej w województwie mazowieckim. Wyróżniono na nim produkcję CPT w rodzajach działalności, których wyniki uzależnione są od przyjazdów na teren województwa (zakwaterowanie, wyżywienie, usługi rekreacyjno-kulturalne, usługi medyczne i usługi wspomagające transport lotniczy), „sieciowych” rodzajach działalności (transport pasażerski i usługi biur podróży), handlu detalicznym i produkcję drugorzędą, tj. produkty turystyczne wytwarzane poza

---

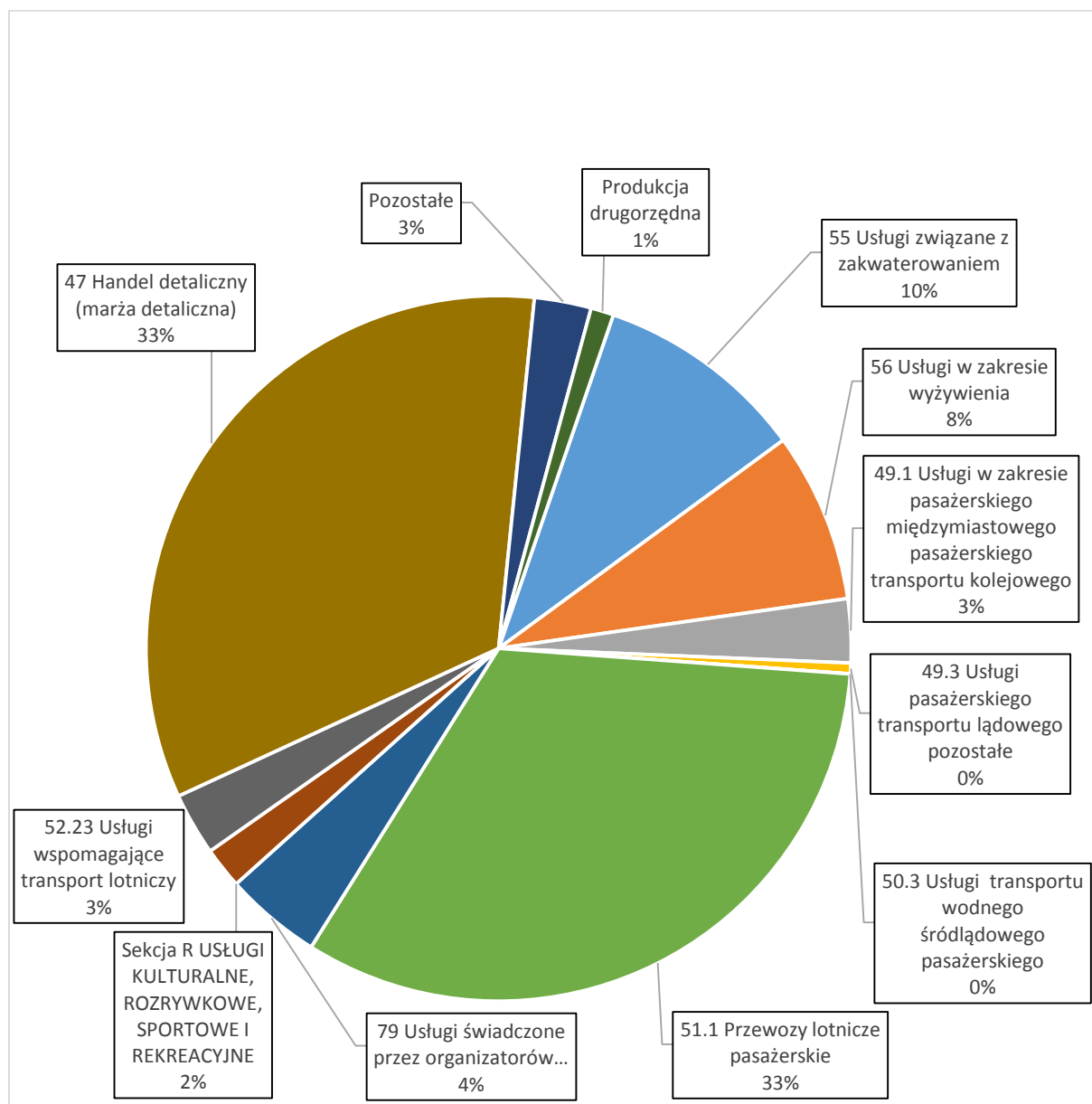
²⁰ Wartość produkcji globalnej w województwie mazowieckim w 2012 r. wyniosła 747 085 mln PLN BDL [30.08.2015].

²¹ Uproszczone RST dla Polski za 2012 r. ....s. 22.

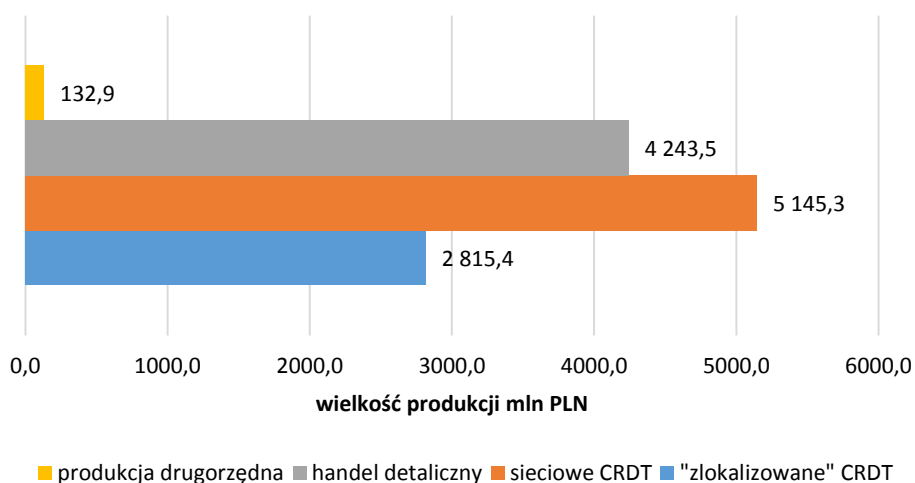
²² Jw.

typowymi dla nich rodzajami działalności, np. usługi noclegowe w rolnictwie. Z danych zamieszczonych na wykresie 3.2 wynika, że największa była wartość produkcji „sieciowych” rodzajów działalności, co pokazuje że wkład turystyki w produkcję globalną w województwie, w dużym stopniu wynika z faktu, że jest ono siedzibą przedsiębiorstw z „sieciowych rodzajów działalności”. Ogółem na CRDT przypadało 67% turystycznej produkcji globalnej, z tego 3% na krajowe CRDT.

Wykres 3.1 Struktura bezpośredniej turystycznej produkcji globalnej w województwie mazowieckim w 2012 r. według rodzaju działalności gospodarczej

Wykres 3.2 Struktura turystycznej produkcji globalnej według kategorii rodzajów działalności w województwie mazowieckim w 2012 r.

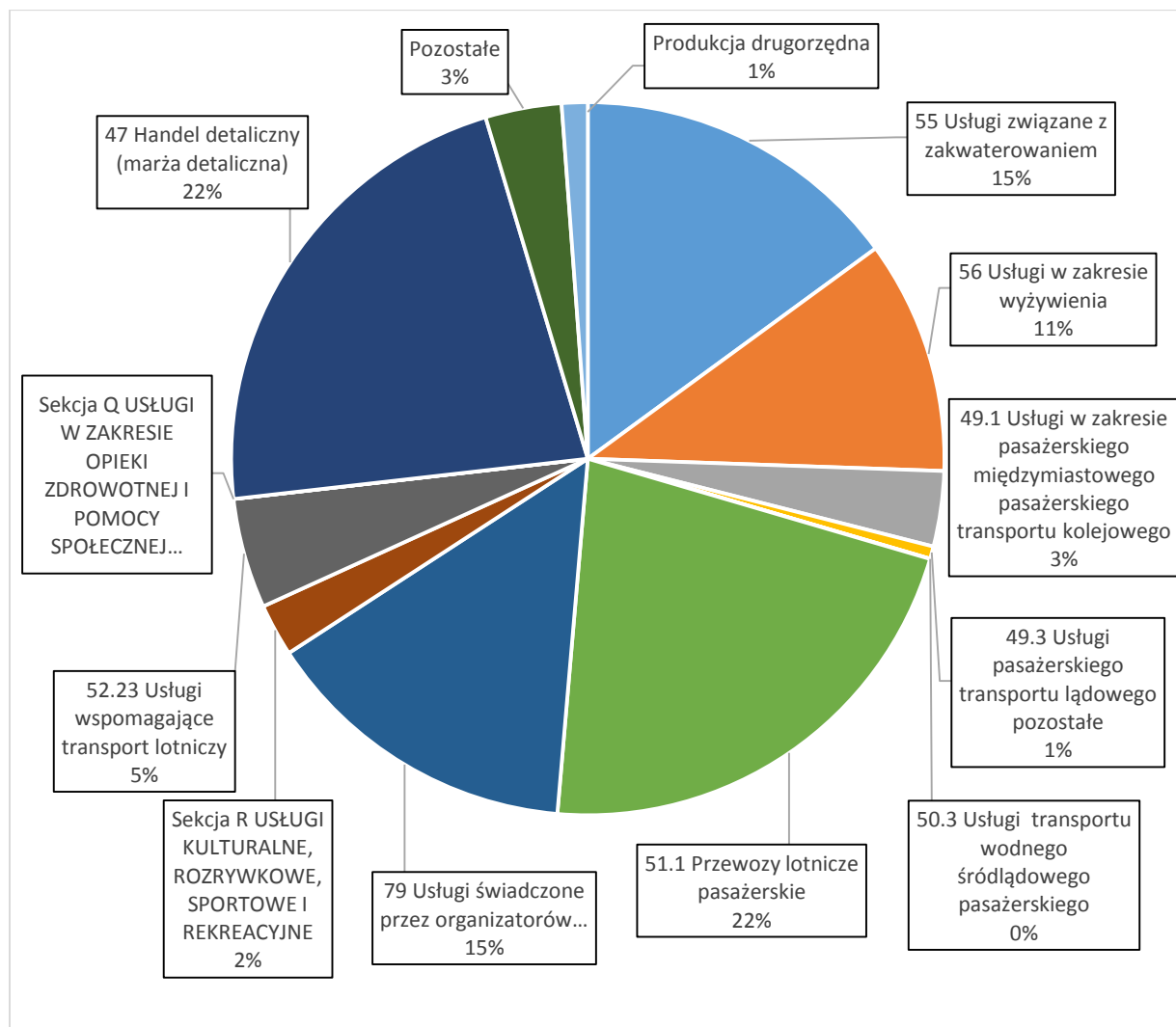
Bardziej istotnym niż produkcja globalna wskaźnikiem wkładu turystyki w rozwój gospodarczy jest jej wkład w tworzenie wartości dodanej, czyli wkład w tworzenie nowej wartości w gospodarce. Zgodnie z metodologią RST jest on obliczany, analitycznie jak bezpośrednia produkcja turystyczna, jako część wartości dodanej powstałej dzięki produkcji na potrzeby spożycia turystycznego. Według przeprowadzonych obliczeń **turystyczna wartość dodana brutto** wyniosła **4 777,7 mln PLN**, co stanowiło 1,5% wartości dodanej brutto wytworzonej w województwie²³ czyli o 0,05 p. p. mniej niż wskaźnik dla całej Polski²⁴. Jeśli odnieść turystyczną wartość dodaną brutto wytworzoną w województwie mazowieckim do analogicznej wielkości dla Polski, to jego udział wyniósł 16,6% i był znaczący. Odnosząc się do stosunkowo niskiego udziału turystyki w wartości dodanej brutto województwa należy pamiętać o jego specyfice, tzn. o tym, że ma ono zdecydowanie największy udział w tworzeniu tej wartości w Polsce, a więc podstawa do obliczania wkładu turystyki jest wyższa niż w innych województwach. Wkład poszczególnych rodzajów działalności ilustruje wykres 3.3. Z zamieszczonych tam danych wynika, że podobnie, jak w przypadku turystycznej produkcji globalnej największy udział miały pasażerskie przewozy lotnicze i handel detaliczny, z tym że ich udział był wyraźnie mniejszy i wyniósł po 22%. Wyraźnie większy niż w przypadku produkcji był natomiast udział zakwaterowania (15%) i usług w zakresie żywienia (11%). Oznacza to, że tego typu działalność charakteryzuje się większą zdolnością do tworzenia wartości dodanej niż wymienione wcześniej. Wskazuje też, że rodzaje działalności uzależnione od przyjazdów na teren województwa są generalnie bardziej produktywne i mają większy wkład w rozwój gospodarki regionu. Ilustruje to wykres 3.4. Ogółem na CRDT przypadało ok. 65% turystycznej wartości dodanej, z czego na krajowe CRDT ok. 15%. Zatem udział CRDT w turystycznej produkcji globalnej i turystycznej wartości dodanej były podobne, ale zmieniły się proporcje między „zlokalizowanymi” i „sieciowymi” rodzajami działalności. Ogólnie udział CRDT w tworzeniu turystycznej wartości dodanej był wyższy w stosunku do zaobserwowanego w kraju (47%).

²³ Wartość dodana brutto w województwie mazowieckim wyniosła 313 108 mld PLN; BDL [29.07.2015].

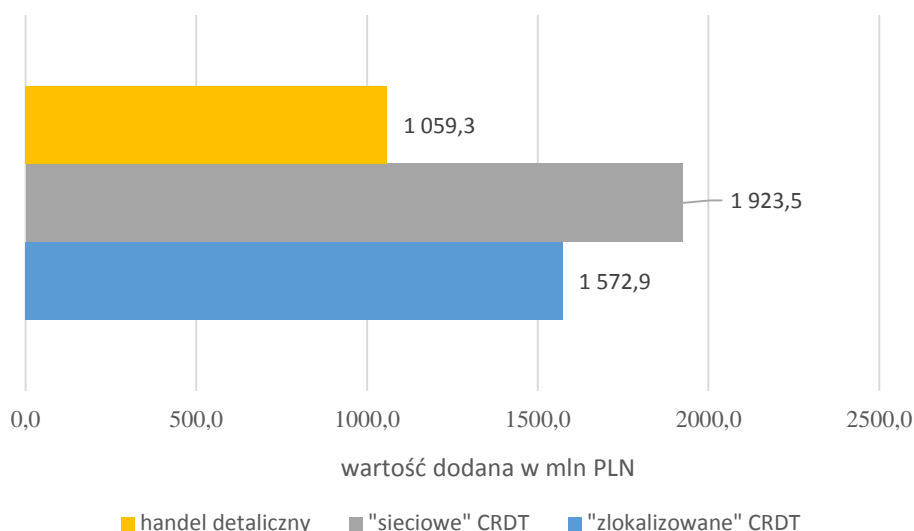
²⁴ Uproszczone RST dla Polski za 2012 r. ...., s. 23.

Wykres 3.3 Struktura turystycznej wartości dodanej brutto w województwie mazowieckim w 2012 r. według rodzaju działalności

Wykres 3.4. Struktura turystycznej wartości dodanej w województwie mazowieckim w 2012 r. według kategorii rodzajów działalności

Powszechnie przyjętą miarą wielkości gospodarki jest poziom PKB. Obliczenie wkładu turystyki w jego tworzenie wymaga uzupełnienia turystycznej wartości dodanej o wartość podatków pośrednich netto od produktów wchodzących w skład spożycia turystycznego. Tak obliczony **wkład turystyki w tworzenie PKB** w województwie mazowieckim wyniósł **5 182,9 mln PLN**, co stanowiło 1,5% PKB województwa²⁵. Był zatem niższy niż wkład turystyki w PKB kraju w 2012 r., który wyniósł 2,1%²⁶. Równocześnie wkład turystyki w tworzenie PKB w województwie mazowieckim stanowił 15,1% tej wielkości dla całego kraju, był zatem wysoki, choć nieco niższy niż w udział w turystycznej produkcji globalnej. Udział podatków pośrednich netto we wkładzie turystyki w PKB województwa mazowieckiego został oszacowany na 7,8%, podczas gdy dla całego kraju wynosił 15,2%. Tak znacząca różnicę można wytłumaczyć dużym wpływem zakupów jednodniowych odwiedzających nierezydentów, w tym paliw obciążonych wysokimi podatkami pośrednimi netto, których udział w turystyce na terenie województwa mazowieckiego jest niewielki. Warto dodać, że zgodnie z polskim prawodawstwem podatki pośrednie netto w żaden sposób nie są bezpośrednio powiązane z dochodami budżetowymi jednostek samorządowych.

²⁵ PKB województwa mazowieckiego w 2012 r. wyniósł 353 348 mln PLN; BDL [29.07.2015].

²⁶ Uproszczony RST dla Polski za 2012 r. ..., s. 26.

4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2012 roku w województwie mazowieckim

Ogółem w 2012 roku liczba pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) w województwie mazowieckim wyniosła 363,6 tys. osób. Liczba jednostek zaliczanych do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku na Mazowszu wyniosła 19 822. Ponad 18 tys. przedsiębiorstw zaliczanych do grupy CRDT stanowią mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób), co stanowi ponad 91% wszystkich podmiotów działających w obszarze turystyki w województwie mazowieckim.

Liczba zatrudnionych w CRDT wyniosła ponad 277,6 tys. osób, a liczba właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin („samozatrudnionych”) osiągnęła ponad 18,2 tys. osób, czyli prawie 6,6% pracujących w CRDT. Oznacza istotnie różny rozkład w porównaniu z całym krajem, gdzie udział samozatrudnionych w CRDT w 2012 r. osiągnął ponad 18% wszystkich pracujących. Można zatem wnioskować, że w województwie mazowieckim skłonność (konieczność?) samodzielnego tworzenia pracy jest niższa niż średnia w Polsce, co może wynikać z koncentracji w tym regionie przedsiębiorstw dających zatrudnienia pracownikom najemnym. Ok. 80% samozatrudnionych w województwie mazowieckim znajduje miejsca pracy w mikroprzedsiębiorstwach (podmiotach o liczbie pracujących do 9 osób), podczas gdy wskaźnik dla Polski wynosi 96%, co oznacza jednak, że również na Mazowszu mikroprzedsiębiorstwa stanowią bardzo ważne rynkowe „źródło” samodzielnie tworzonych miejsc pracy. W działalności turystycznej zjawisko to spotęgowane jest z jednej strony powszechnym wydzielaniem wybranych form działalności przedsiębiorstwa (outsourcing) i zlecaniem ich realizacji mikroprzedsiębiorstwom, z drugiej zaś – dążeniem do ograniczenia kosztów pracy w dużych przedsiębiorstwach (ograniczanie liczby etatów na rzecz umów zawieranych z mikroprzedsiębiorstwami).

Przedstawione powyżej wskaźniki ulegają zmianie po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD). Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego w województwie mazowieckim, oszacowana przy zastosowaniu tego współczynnika, wyniosła w 2012 roku nieco ponad 39,5 tys. osób. 8% tej liczby stanowili samozatrudnieni (ponad 3 tys. osób) – w odniesieniu do całego kraju udział ten wyniósł w 2012 roku znacznie więcej – ponad 16%. Ponadto na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób w województwie mazowieckim przypadło 82% pracujących (w całym kraju 64,5% pracujących) co oznacza, że w 2012 roku tworzyły ponad 4 razy więcej miejsc pracy aniżeli jednostki mikro. Oznacza to, że nawet po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej województwo mazowieckie wyróżnia się na tle kraju zarówno większą koncentracją pracujących w jednostkach zatrudniających powyżej 9 osób, jak i większymi możliwościami zatrudnienia w CRDT.

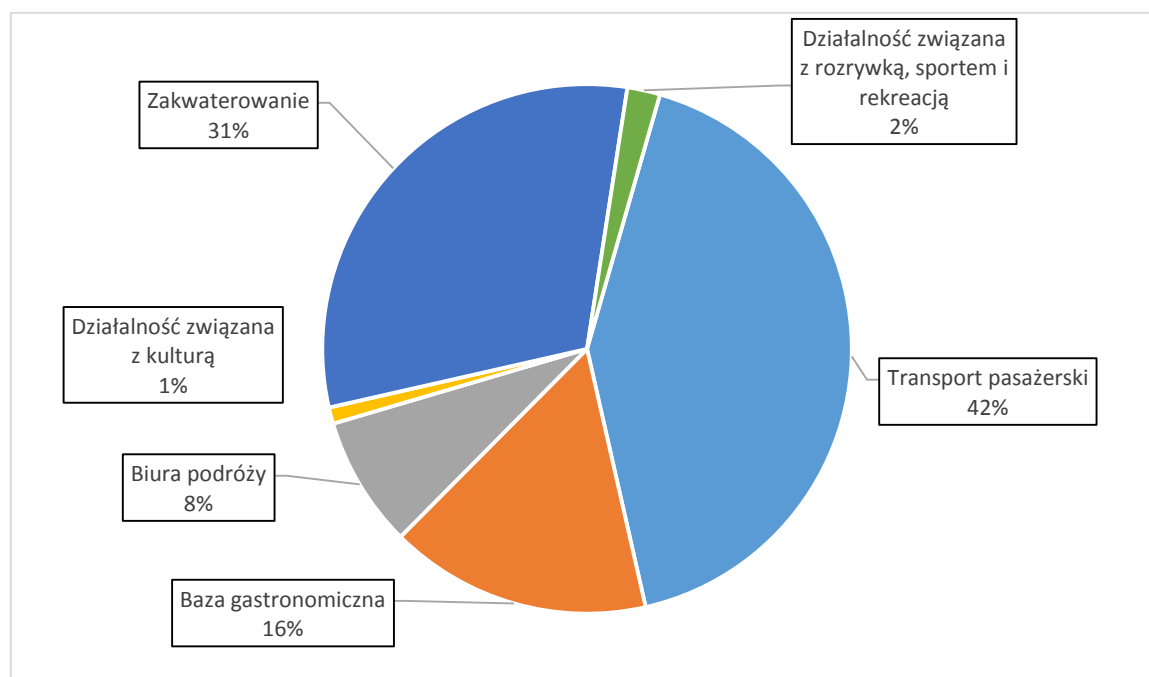
Udział poszczególnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w generowanym zatrudnieniu w województwie mazowieckim w 2012 roku był bardzo różny (por. wykres 4.1). Co więcej proporcje dla poszczególnych CRDT były całkiem inne dla województwa mazowieckiego niż dla całego kraju. Największym pracodawcą spośród wszystkich CRDT w

województwie mazowieckim w 2012 roku (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) był transport pasażerski, podczas gdy RST dla Polski niezmiennie od wielu lat wskazuje na wiodące znaczenie bazy noclegowej i gastronomicznej. Zjawisko to najpewniej należy wiązać z faktem, że w województwie mazowieckim usytuowane są centra wielu firm transportowych, podczas gdy rozproszenie obiektów hotelarskich i gastronomicznych z natury rzeczy dotyczy całego kraju.

Ponad 18,5 tys. pracujących na Mazowszu znajduje miejsca pracy w obsłudze transportu pasażerskiego, co stanowiło 42% wszystkich pracujących w CRDT. Największą rolę w zatrudnieniu odgrywa oczywiście pasażerski transport kolejowy (ponad 8 tys. pracujących) i pozostały transport pasażerski lądowy (ponad 2 tys. osób) oraz pasażerski transport lotniczy (prawie 3 tys. osób).

Baza noclegowa na Mazowszu daje zatrudnienie prawie 14 tys. osób (31% pracujących w CRDT). Kolejnym ważnym pracodawcą w branży turystycznej jest baza gastronomiczna, który tworzyła na Mazowszu w 2012 roku 16% miejsc pracy (ponad 7 tys. miejsc pracy w CRDT). Działalność pośrednictwa i organizacji (co w uproszczeniu można utożsamić z działalnością biur podróży) to ok. 8% wszystkich pracujących w CRDT (ponad 3,6 tys. osób), co jest wskaźnikiem porównywalnym dla wyników RST dla Polski w 2012 roku. Działalność związana z rozrywką, sportem i rekreacją tworzy zaledwie 2% miejsc pracy (820 osób pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego).

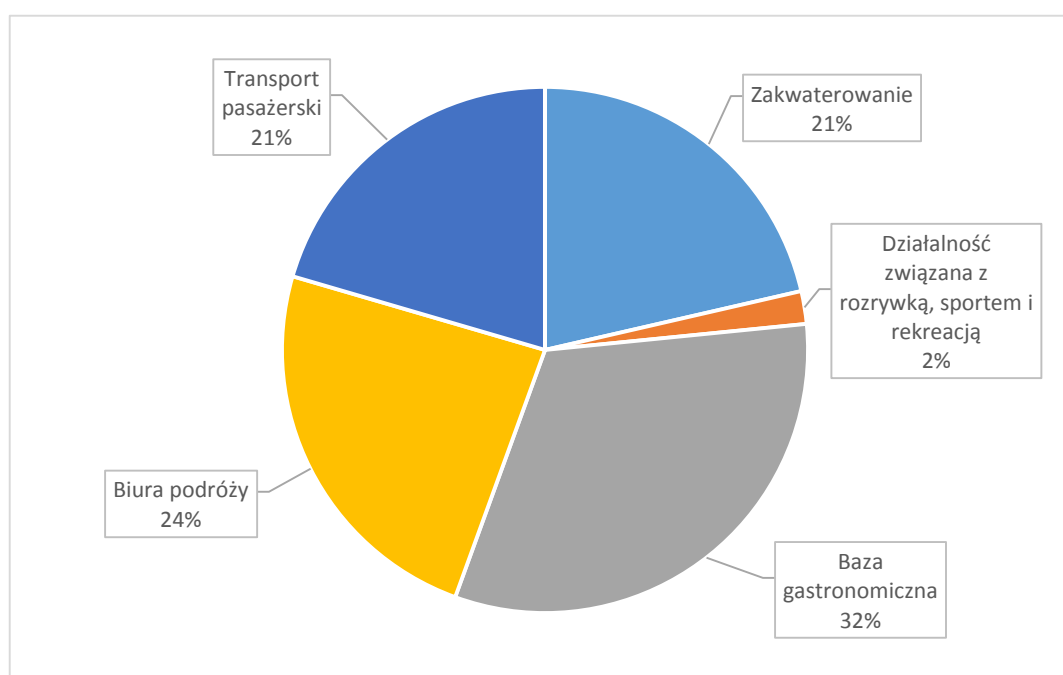
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)

Jeśli chodzi o samozatrudnienie w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku, to na tę kategorię (po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej) przypadło 8% pracujących (prawie 3,6 tys. osób). Wykres 4.2 pokazuje, jaką część samozatrudnionych we wszystkich CRDT należy przypisać w 2012 roku poszczególnym rodzajom działalności. Największy odsetek samozatrudnionych, podobnie jak w całym kraju w 2012 roku przypadł na

bazę gastronomiczną (32%), znacznie mniejszy na obiekty noclegowe (21%). Są to wyniki bardzo zbliżone w stosunku do danych dla całej Polski (odpowiednio 30% i 23%). Biura podróży, czyli podmioty jednoznacznie kojarzone z branżą turystyczną, osiągnęły w 2012 roku w województwie mazowieckim udział 24% w ogólnej liczbie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, pracujących w CRDT. Jest to wskaźnik znacznie wyższy niż dla całego kraju (15%). Po części wynika to zapewne (podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw transportowych) z faktu lokowania działalności wielu agentów i organizatorów w Warszawie, a po części z atrakcyjności województwa mazowieckiego (w szczególności Warszawy) jako rynku zbytu. Podane wskaźniki należy ponadto analizować łącznie z informacją o liczbie przedsiębiorstw w poszczególnych rodzajach działalności turystycznej. Na przykład w przypadku restauracji i barów liczba przedsiębiorstw wyniosła ponad 6,3 tys. jednostek (988 miejsc pracy przypisywanych wprost obsłudze ruchu turystycznego), a w przypadku biur podróży - ponad 1,3 tys. jednostek (737 miejsc pracy związanych z turystyką), co każe uznać tę grupę przedsiębiorstw za niezwykle ważną z punktu widzenia samodzielnego tworzenia miejsc pracy, co zresztą stanowi powtórzenie tendencji z minionych lat obserwowanej dla całego kraju.

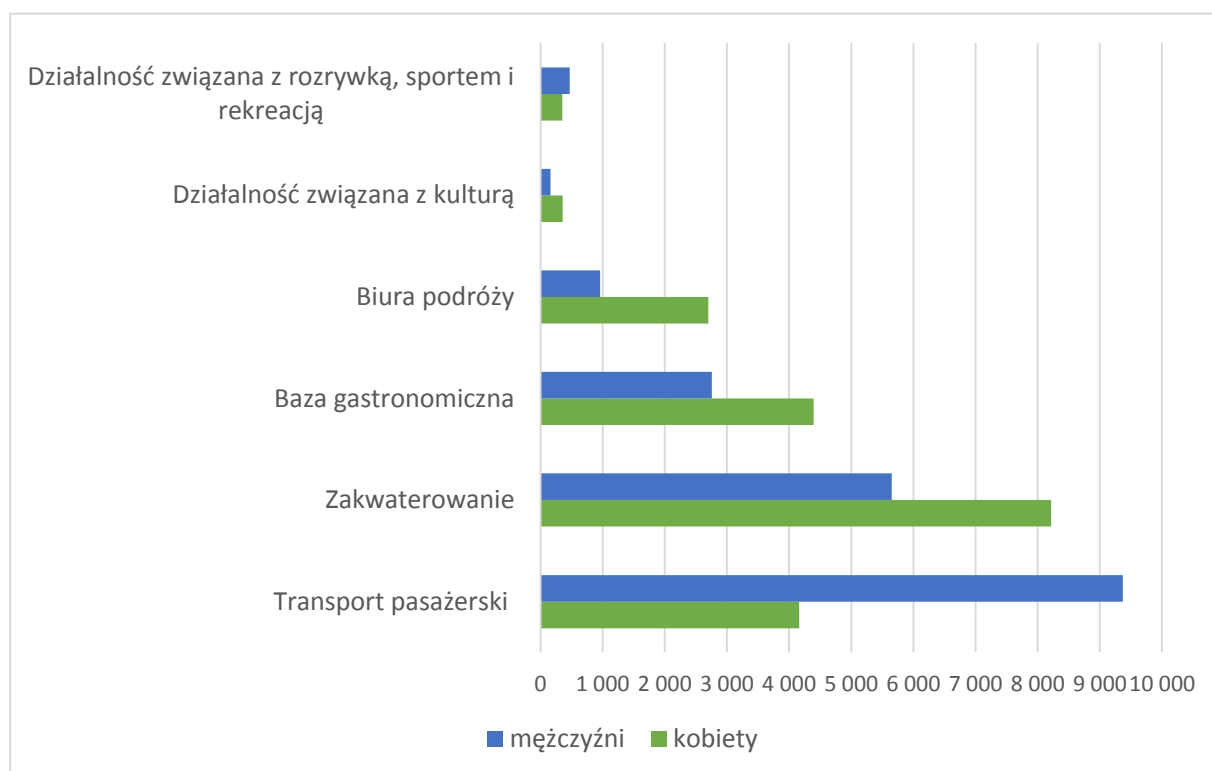
Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)

Wątek struktury pracujących w CRDT według płci pojawia się na wykresie 4.3. Łącznie w CRDT pracowało w 2012 roku ponad 176 tys. kobiet, jednak po uwzględnieniu współczynnika TWD liczba kobiet zatrudnionych faktycznie przy obsłudze ruchu turystycznego spada do nieco ponad 20 tys. Stanowi to około 51% wszystkich pracujących w CRDT w 2012 roku w województwie mazowieckim, co pozostaje wskaźnikiem nieznacznie niższym niż dla CRDT w całej Polsce (53%), ale nadal znacznie wyższym niż dla całej gospodarki, gdzie kobiety stanowią 46% wszystkich pracujących (tu potwierdzają się tendencje obserwowane we wcześniejszych latach).

Struktura pracujących w 2012 roku według płci (wykres 4.3) wskazuje, że kobiety dominowały we wszystkich rodzajach działalności, które jednoznacznie kojarzone są z turystyką. W przypadku zarejestrowanych na Mazowszu biur podróży udział kobiet jest zdecydowanie najwyższy (74%) i znacznie wyższy niż w kraju (64%). W hotelarstwie i działalności noclegowej stanowiły kobiety prawie 59% wszystkich pracujących w 2012 r., a w działalności gastronomicznej ponad 61%. W przypadku zakwaterowania wskazanie to jest znacznie niższe niż dla całego kraju, gdzie udział kobiet wyniósł 65%, podczas gdy w gastronomii utrzymuje się na podobnym poziomie (64%). Nie zaskakuje też wysoki udział kobiet w działalności związanej z kulturą (69%), do której zaliczane są muzea, galerie i biblioteki. Podobnie jak w całym kraju mężczyźni dominują liczebnie w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją (57% pracujących to mężczyźni) oraz tradycyjnie w transporcie (69% pracujących).

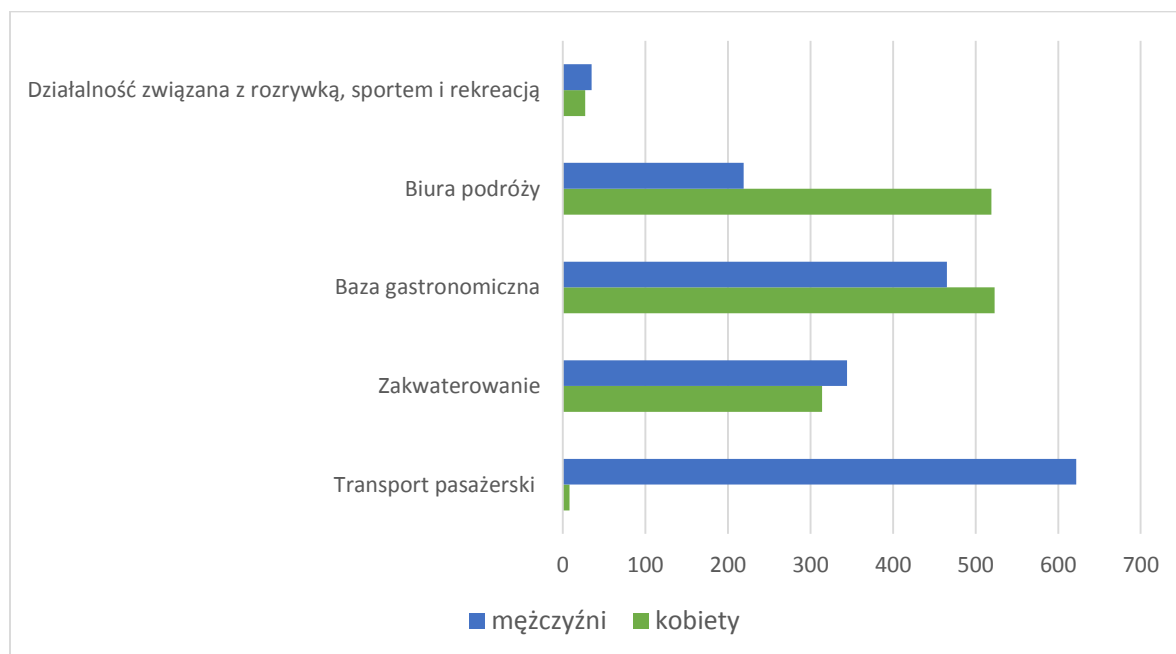
Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)

Największymi pracodawcami dla kobiet (mierząc wielkością bezwzględną) wśród CRDT w województwie mazowieckim okazało się w 2012 roku zakwaterowanie (ponad 8 tys. kobiet) i baza gastronomiczna (4,3 tys. kobiet), co stanowi powtórzenie obserwacji poczynionych dla całej gospodarki turystycznej w Polsce w 2012 roku (przewaga bazy noclegowej - ponad 28 tys. kobiet - nad gastronomiczną - z liczbą 25,5 tys. kobiet). Łącznie w hotelarstwie i gastronomii w województwie mazowieckim w 2012 roku pracowało ponad 12,3 tys. kobiet, co stanowiło 62% wszystkich kobiet pracujących w CRDT.

Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się działalność związana z turystyką, czyli sektor biur podróży (70% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT w województwie mazowieckim), co stanowi wynik zaskakujący zważywszy, że wskazanie dla biur podróży w całej Polsce w 2012 roku w zakresie samozatrudnienia kobiet wyniosło jedynie 18%. Imponujący był również udział kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą w gastronomii (53%), podczas gdy w obiektach noclegowych województwa mazowieckiego mamy do czynienia z nieznaczną przewagą liczebną samozatrudnionych mężczyzn (52%). W omawianej grupie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin mężczyźni również liczniej niż kobiety byli reprezentowani w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją.

Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni podejmujący samodzielną działalność gospodarczą w turystyce, najliczniej reprezentowani byli w 2012 roku w województwie mazowieckim w gastronomii i usługach noclegowych, choć nieznaczną przewagą liczebną w tych rodzajach działalności uzyskują kobiety. Mężczyźni mają natomiast znaczącą przewagę liczebną w samodzielnie tworzonych miejscach pracy we wszystkich rodzajach transportu, gdzie całkowita liczba samodzielnie tworzonych miejsc pracy wyniosła 622, co stanowi aż 37% miejsc pracy samodzielnie tworzonych przez mężczyzn w CRDT.

Powyższe dane wskazują, że branże jednoznacznie kojarzone z turystyką (biura podróży, zakwaterowanie, gastronomia) sprzyjają zatrudnieniu kobiet w większym stopniu niż inne rodzaje działalności gospodarczej. W ogólnej liczbie zatrudnionych przeważają kobiety (52% w 2012 roku w województwie mazowieckim i 59% w całej Polsce), ale już w grupie samozatrudnionych widoczna jest niewielka przewaga liczebna mężczyzn (55% samozatrudnionych w CRDT w województwie mazowieckim i 54% w całej Polsce w 2012 roku). Dane dla woje-

wództwa mazowieckiego nie potwierdzają jednak obserwacji dla całego kraju dotyczącej wyjątkowej aktywności mężczyzn w zakresie samodzielnego tworzenia miejsc pracy: o ile aż 20% wszystkich mężczyzn (i tylko 13 % kobiet) pracujących w CRDT w Polsce w 2012 roku stanowili samozatrudnieni, to ten sam wskaźnik dla województwa mazowieckiego wyniósł zaledwie 9% dla mężczyzn i 8% dla kobiet.

Oczywiście stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych rodzajach działalności do całkowitej liczby kobiet pracujących w tych CRDT bywa znacznie większy niż 8%: na przykład w biurach podróży wynosi aż 19% w przypadku województwa mazowieckiego i 24%, w całym kraju. W działalności gastronomicznej odpowiednio 12% i 17%, a w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją odpowiednio 11% i 14%, ale rośnie też rozpiętość między wskaźnikami dla kobiet i mężczyzn. I tak w grupie wszystkich kobiet pracujących w biurach podróży 11% stanowią samozatrudnione, podczas gdy dla mężczyzn wskaźnik ten wyniósł 23%, w bazie gastronomicznej jest to odpowiednio 12% i 17%, a w bazie noclegowej 4% i 6%.

5. Inwestycje i wartość środków trwałych w turystyce w woj. mazowieckim w 2012 roku

5.1. Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania rachunku satelitarnego turystyki (RST) przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w pięciu sekcjach: H (Transport i gospodarka magazynowa), I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym: agencje turystyczne), R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) i S (Pozostała działalność usługowa)²⁷.

W 2012 roku nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, wyniosły w CRDT w Polsce 13,8 mld PLN, co stanowiło 5,7% nakładów inwestycyjnych ogółem²⁸.

W tym samym roku nakłady inwestycyjne w CRDT w województwie mazowieckim wyniosły 2,6 mld PLN co stanowiło również 5,7% nakładów inwestycyjnych w tym województwie ogółem i 19,6% nakładów inwestycyjnych w CRDT w całym kraju.

W nakładach inwestycyjnych w CRDT dominują dwie grupy działalności: działalność związana ze sportem oraz pozostały transport lądowy pasażerski. Nakłady inwestycyjne w grupie działalności związanych ze sportem to głównie nakłady na budynki i budowle (boiska, stadiony itp.) natomiast w grupie działalności związanych z pozostałym transportem lądowym pasażerskim to w 97,8% (w całej Polsce 64%) nakłady na zakup środków transportu (głównie transport drogowy).

W 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego oddano w Polsce do użytku (nowe inwestycje lub generalne remonty) w Polsce 1040 obiekty o kubaturze 2 798 tys. m³, w tym 388 hotele.

W tym samym roku w województwie mazowieckim oddano 49 obiektów (co stanowi 4,7% wszystkich obiektów oddanych w Polsce) o kubaturze 557 tys. m³ i wartości 494,9 mln PLN w tym 45 hoteli (11,6% wszystkich hoteli w Polsce).

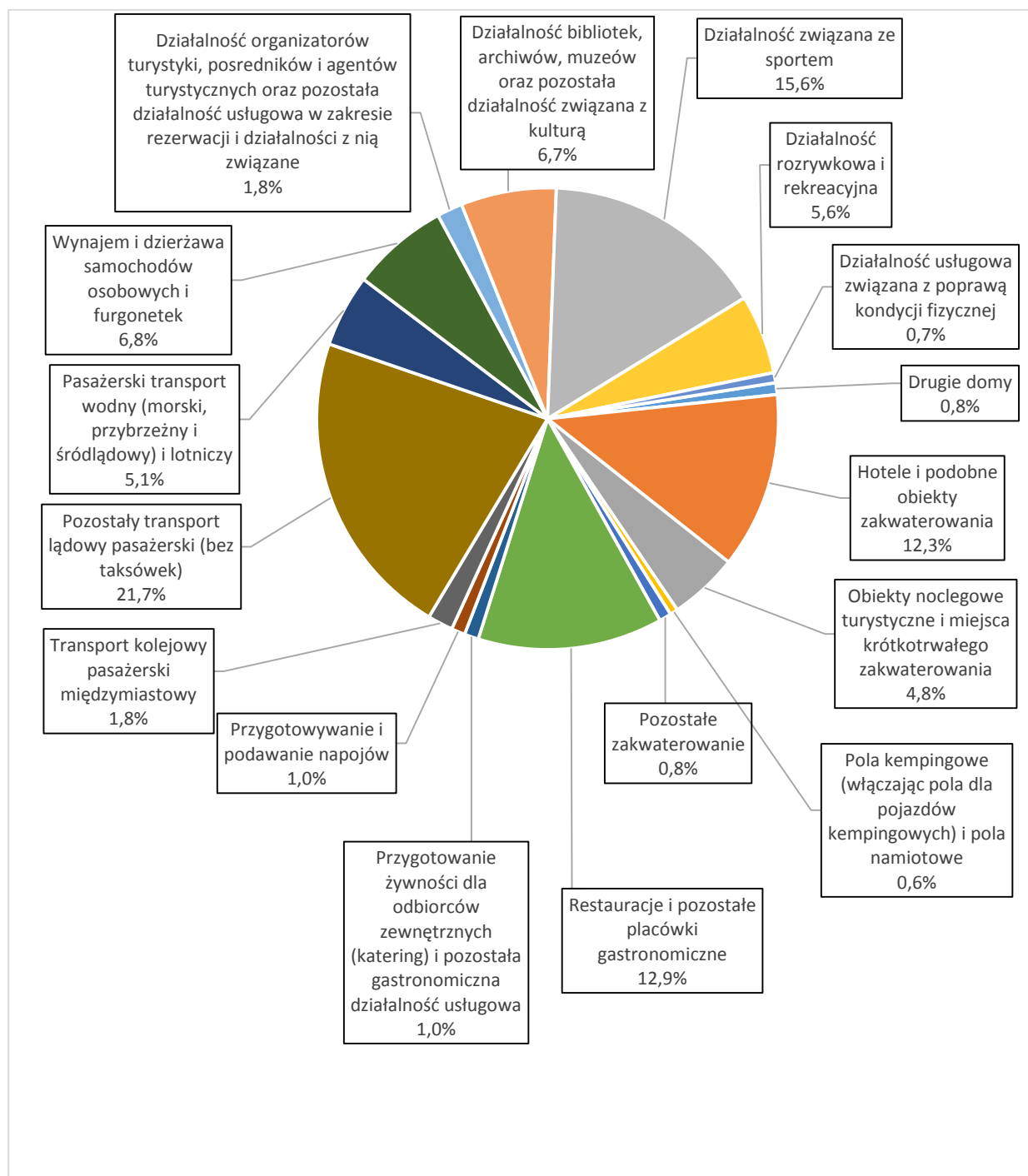
Produkcja budowlano-montażowa w 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego zrealizowana systemem zleceńowym przez podmioty budowlane, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, w województwie mazowieckim wyniosła ok. 271,2 mln PLN (w Polsce 933,6 mln PLN).

Jednocześnie w 2012 roku w Polsce wydano 890 pozwoleń na budowę 1900 hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego o powierzchni użytkowej 560,5 tys. m², a w województwie mazowieckim 55 (6,2%) pozwoleń na budowę 60-ciu (3,2%) obiektów o powierzchni użytkowej 42,3 tys. m².

²⁷ Polska Klasyfikacja Działalności. Warszawa GUS 2007 (PKD 2007)

²⁸ Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2012 roku, Warszawa, GUS 2013

Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych w CRDT w woj. mazowieckim CRDT.

Źródło: Rocznik statystyczny woj. mazowieckiego, GUS, 2013. Oszacowania Instytutu Turystyki na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2010 – 2012.

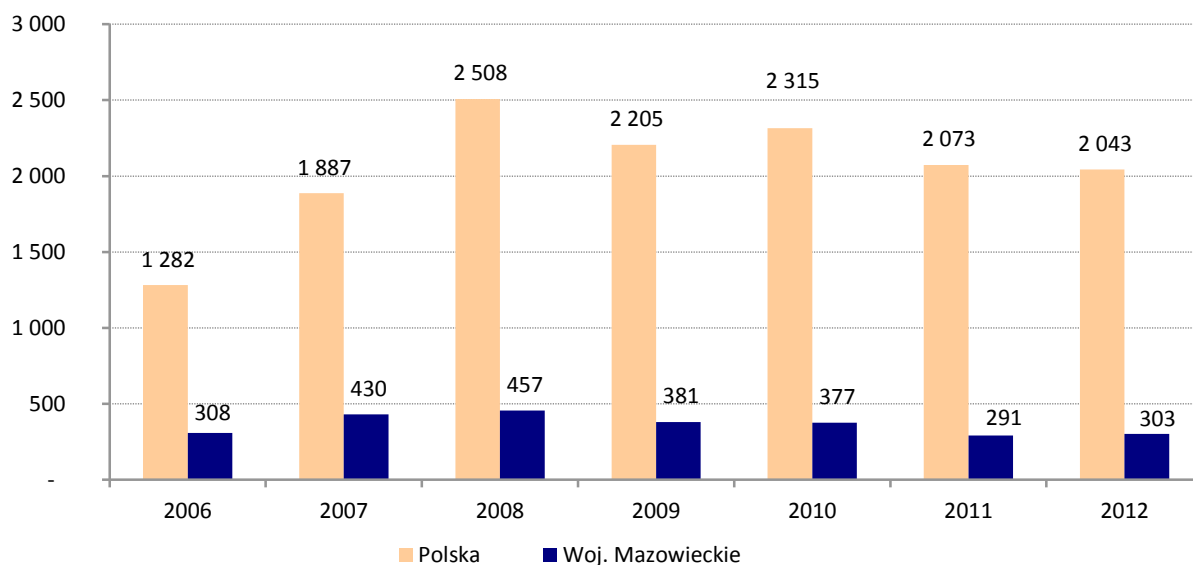
Województwo	2010		2011		2012	
	Liczba obiektów*	w tym liczba hoteli	Liczba obiektów*	w tym liczba hoteli	Liczba obiektów*	w tym liczba hoteli
Dolnośląskie	47	28	28	19	33	27
Kujawsko-pomorskie	22	19	28	7	12	11
Lubelskie	17	15	25	21	94	29
Lubuskie	14	13	10	7	26	11
Łódzkie	14	14	10	9	15	13
Małopolskie	42	32	33	27	35	28
Mazowieckie	31	29	42	33	49	45
Opolskie	12	9	13	7	13	12
Podkarpackie	16	15	34	24	99	24
Podlaskie	8	8	16	12	19	9
Pomorskie	95	27	55	25	82	28
Śląskie	52	20	32	23	60	53
Świętokrzyskie	15	14	13	11	13	13
Warmińsko-mazurskie	21	8	17	11	31	18
Wielkopolskie	41	40	29	20	42	35
Zachodniopomorskie	140	37	313	27	417	32
POLSKA	587	328	698	283	1 040	388

* Hotele i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: Budownictwo – wyniki działalności w 2012 r. Warszawa GUS 2013.

Przedstawione informacje dotyczą bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RRST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2012 roku oddano w Polsce do użytku 2 043 takie obiekty o kubaturze 633,9 tys. m³, a w woj. mazowieckim 303 obiekty o kubaturze 111,9 tys. m³. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres 5.2.

Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie*

* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania zlokalizowane na obszarach wiejskich.

Źródło: Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS. 2006–2013.

Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN ^{*/}	147,2	132,1	124,8
Liczba domów oddanych do użytku	2 315	2 073	2 043
Kubatura w tys. m ³	527,3	647,8	633,9

^{*/} za 2012 rok oszacowania Instytutu Turystyki SGTiR

Źródło: Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS 2011–2013.

Tablica 5.3. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012 w woj. mazowieckim

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN ^{29/}	41,5	22,6	22,0
Liczba domów oddanych do użytku	377	291	303
Kubatura w tys. m ³	148,5	111,0	111,9
Powierzchnia użytkowa w tys. m ²	33,1	26,1	25,1

Źródło: Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS 2011–2013.

²⁹ Oszacowania Instytutu Turystyki SGTiR.

W sektorze transportu lotniczego w 2008 roku³⁰ na zakup środków transportu w Polsce poniesiono nakłady w wysokości około 138,4 mln PLN. Łączne nakłady na transport lotniczy w Polsce w 2008 roku wyniosły 158,9 mln PLN. Za 2012 rok dysponujemy jedynie nakładami inwestycyjnymi PLL LOT wynoszącymi 25,0 mln PLN³¹

W 2012 roku firmy zajmujące się rozkładowym transportem lotniczym w Polsce dysponowały 70 samolotami komunikacyjnymi (2011 r. – 54).

W 2012 roku porty lotnicze w Polsce odnotowały 339,8 tys., a w 2011 roku 326,9 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich. W portach lotniczych województwa mazowieckiego odnotowano 153,4 tys. startów i lądowań.

Łączna liczba pasażerów przewoźników krajowych i zagranicznych odprawionych i przyjętych na polskich lotniskach w 2012 roku wyniosła 24,53 mln, natomiast w portach województwa mazowieckiego (lotnisko im. Fryderyka Chopina i lotnisko w Modlinie) 11,03 mln.

5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku

Łączna wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w 2012 roku w województwie mazowieckim wyniosła 609,0 mld PLN w tym:

- 1) Zakwaterowanie i gastronomia – 6,2 mld PLN
- 2) Transport i gospodarka magazynowa – 110,2 mld PLN,
- 3) Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 9,6 mld PLN.

Wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w CRDT (bez wartości gruntów i drugich domów) w 2012 roku dla województwa mazowieckiego wyniosła 16,1 mld PLN co stanowiło 2,6% wartości brutto środków trwałych ogółem w województwie mazowieckim (w bieżących cenach ewidencyjnych).

W ramach CRDT w województwie mazowieckim można wyróżnić: obiekty noclegowe (3,7 mld PLN), w których ok. 87% stanowi wartość budynków i budowli, działalność związaną ze sportem (3,2 mld PLN), w której dominującą pozycję stanowią budynki i budowle (95%), pozostały transport lądowy pasażerski (3,0 mld PLN) oraz gastronomię (1,5 mld PLN).

W województwie mazowieckim, podobnie jak w całej Polsce, warto zaznaczyć zdecydowaną dominację transportu (5,5 mld PLN) stanowiącego łącznie 34,2% wartości brutto wszystkich CRDT. Szczegółową strukturę wartości środków trwałych w CRDT przedstawia wykres 5.3.

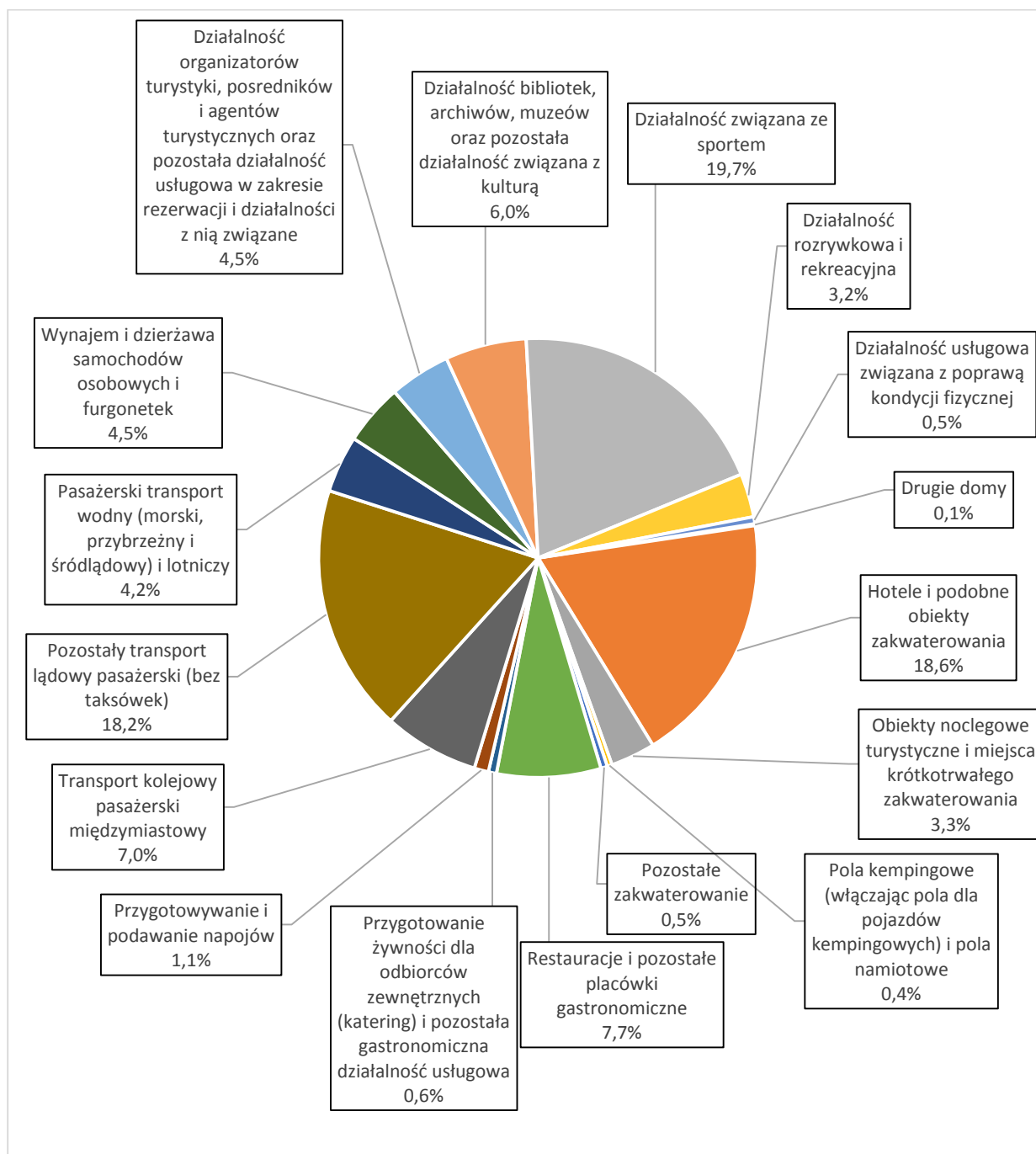
W podanej wartości brutto środków trwałych nie uwzględniono wartości gruntów. Nie uwzględniono także wartości domów wakacyjnych.

---

³⁰ Ostatnie dostępne dane

³¹ Źródło: *Pakiet informacyjny dla akcjonariuszy PLL LOT S.A., Warszawa, czerwiec 2013*

Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku w woj. mazowieckim

Źródło: Rocznik statystyczny woj. mazowieckiego, GUS, 2013. Oszacowania Instytutu Turystyki SGTiR

6. Uwagi końcowe

Opracowanie regionalnego rachunku satelitarnego turystyki było pierwszym tak rozbudowanym przedsięwzięciem w Polsce. W większości przypadków niemożliwe było uzyskanie oryginalnych danych z regionalnych rachunków narodowych, ponieważ w Polsce nie są one sporządzane w odpowiednim ujęciu. Z tego powodu w wielu przypadkach konieczne było dokonywanie oszacowań przez regionalizację danych dla kraju, przy czym podstawowym parametrem była liczba pracujących w województwie w relacji do całego kraju. Gdzie było to możliwe starano się uwzględnić specyfikę województwa w zakresie produktywności zatrudnionych, przy czym relację jego udziału w wynagrodzeniach do udziału w zatrudnieniu potraktowano jako przybliżenie odchyleń od produktywności przeciętnej dla kraju.

Kompilacja RRST ujawniła szereg luk w dostępnych danych statystycznych w stosunku do RST dla kraju. Okazało się, że brakuje danych dotyczących podróży rezydentów do poszczególnych województw, niemożliwe też było oszacowanie wkładu tzw. drugich domów, stąd wyniki dla województwa są nieco niedoszacowane, jeśli odnosić je bezpośrednio do wyników dla kraju. Niemożliwe okazało się też wyodrębnienie subregionów, w tym przypadku m. st. Warszawy, co ogranicza wartość analityczną RRST. Opracowanie RRST dla województwa mazowieckiego pokazało także, że jego sporządzenie jest niemożliwe bez RST dla roku referencyjnego.

Przyjęte w zastosowanej metodologii RRST rozwiązania koncepcyjne i praktyczne są podobne do przyjmowanych także w innych krajach, szczególnie w tych, które nie dysponują rozbudowanymi rachunkami regionalnymi. Dotyczy to także sposobu potraktowania „zlokalizowanych” i „sieciowych” rodzajów działalności turystycznej. Dla przykładu podobne rozwiązania zastosowano w Austrii³².

Jeśli chodzi o dalsze wdrażanie metodologii RRST w Polsce, to wydaje się, że pierwszoplanowym zadaniem powinna być konsolidacja źródeł danych regionalnych. Pierwszym krokiem powinno być przygotowanie pełnej wersji RST dla pierwszego roku, dla którego dostępne będą nowe źródła danych statystyki turystyki, tj. dla 2014 r., a następnie sporządzenie dla tego samego roku RRST dla wszystkich województw. Wyniki tych rachunków mogłyby być następnie wykorzystane do opracowania systemu wskaźników umożliwiających aktualną ocenę wyników gospodarki turystycznej.

---

³² P. Laimer, *Regional Tourism Satellite Accounts in Austria – sufficient information for regional tourism policy?* Proceedings of 11th Global Forum on Tourism Statistics 14 to 16 November 2012, Reykjavík, Iceland 2012, <http://www.congress.is/11thtourismstatisticsforum/papers/Session4.pdf> [1. 03. 2015].

TABLICE

Tablica 1. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, woj. mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)

Produkty	Odwiedzający jednodniowi	Turyści	Odwiedzający razem
	1	2	3=1+2
Charakterystyczne produkty turystyczne			
<i>Zakwaterowanie</i>	x	689,6	689,6
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	x	689,6	689,6
<i>Własne domy/mieszkania wakacyjne</i>	x	.	.
56 Usługi w zakresie wyżywienia	111,0	701,8	812,8
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego	10,6	7,4	18,0
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	18,2	31,8	50,0
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0,0	0,0	0,0
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	3,3	466,6	469,9
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	.	.	.
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	0	92,1	92,1
Sekcja R Usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne	6,5	186,9	193,4
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy ^{a)}	1,1	129,4	130,5
Sekcja Q Usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej	.	.	.
Charakterystyczne produkty turystyczne	150,7	2305,6	2456,3
<i>Produkty związane z turystyką</i>			
15. Produkty spożywcze i napoje oraz 16. wyroby tytoniowe i napoje alkoholowe	29,0	76,5	105,5
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże, 18 Odzież, futra i 19.3 Obuwie	20,5	104,9	125,4
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	33,4	127,7	161,1
Wyroby wartościowe	.	.	.
<i>Pozostałe produkty</i>	77,5	290,5	368,0
Ogółem produkty	311,1	2905,2	3216,3

a) opłata lotniskowa oszacowana dla pasażerów korzystających z linii lotniczych nierezydentów

Tablica 1a. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, Warszawa, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)

Produkty	Odwiedzający jednodniowi	Turyści	Odwiedzający razem
	1	2	3=1+2
Charakterystyczne produkty turystyczne			
<i>Zakwaterowanie</i>	x	602,9	602,9
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	x	602,9	602,9
<i>Własne domy/mieszkania wakacyjne</i>	x	.	.
56 Usługi w zakresie żywienia	111,0	651,7	762,7
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego	10,6	6,1	16,7
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	18,2	28,4	46,6
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0,0	0,0	0,0
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	3,3	461,4	464,7
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	.	.	.
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	0,0	87,1	87,1
Sekcja R Usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne	6,5	171,7	178,2
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy ^{a)}	1,1	120,4	121,5
Sekcja Q Usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej	.	.	.
Charakterystyczne produkty turystyczne	150,7	2129,7	2280,4
<i>Produkty związane z turystyką</i>			
15. Produkty spożywcze i napoje oraz 16. wyroby tytoniowe i napoje alkoholowe	29,0	75,8	104,8
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże, 18 Odzież, futra i 19.3 Obuwie	20,5	97,6	118,1
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	33,4	115,5	148,9
Wyroby wartościowe	.	.	.
<i>Pozostałe produkty</i>	77,4	164,9	242,3
Ogółem produkty	311,1	2583,5	2894,6

a) opłata lotniskowa oszacowana dla pasażerów korzystających z linii lotniczych nierezydentów

Tablica 2. Wydatki gospodarstw domowych rezydentów według produktów i kategorii odwiedzających, woj. mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy (w mln PLN)

Produkty	Odwiedzający jednodniowi	Turyści	Odwiedzający razem
	1	2	3=1+2
A. Charakterystyczne produkty turystyczne			
<i>Zakwaterowanie</i>	x	207,9	207,9
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	x	207,9	207,9
<i>Własne domy/mieszkania wakacyjne</i>	x	.	.
56 Usługi w zakresie żywienia	69,3	240,0	309,3
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego	8,5	20,4	28,9
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	6,8	32,3	39,1
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	0	0
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	0	63,2	63,2
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	.	.	.
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	30,8	161,6	192,4
Sekcja R Usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne	14,2	53,4	67,6
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy ^{a)}	0	118,0	118,0
Sekcja Q Usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej	.	.	.
Charakterystyczne produkty turystyczne	129,6	896,8	1026,4
<i>Produkty związane z turystyką</i>			
15. Produkty spożywcze i napoje oraz 16. wyroby tytoniowe i napoje alkoholowe	81,2	290,2	371,4
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże, 18 Odzież, futra i 19.3 Obuwie	54,5	189,0	243,5
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	18,0	84,8	102,8
Wyroby wartościowe	.	.	.
<i>Pozostałe produkty</i>	8,9	29,4	38,3
Ogółem produkty	292,2	1490,2	1782,4

a) Opłata lotniskowa oszacowana dla pasażerów korzystających z linii lotniczych nierezydentów

Tablica 3. Spożycie turystyczne ogółem, województwo mazowieckie, wersja netto, ceny nabywcy bieżące (mln PLN)

Wyszczególnienie		Spożycie wewnętrzne			Zużycie pośrednie	Pozostała konsumpcja	Spożycie turystyczne ogółem
		Wydatki nierezydentów	Wydatki rezydentów	We-wnętrzne wydatki ogółem			
		1	2	3=1+2			
Charakterystyczne produkty turystyczne							
55.	Usługi związane z zakwaterowaniem	689,6	207,9	897,5	427,1	0,0	1324,6
	Własne domy/mieszkania wakacyjne	.	.		x	x	.
56.	Usługi w zakresie żywienia	812,8	309,3	1 122,1	x	.	1122,1
49.1	Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego	18,0	28,9	46,9	244,1	.	291,0
49.3	Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	500	39,1	89,1	139,1	.	228,2
50.1	Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego			0,0			
50.3	Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0
51.1	Przewozy lotnicze pasażerskie	469,9	63,2	533,1	61,1	0,0	594,2
77.11	Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	.	.	.	.	0,0	0,0
79.	Usługi świadczone przez organizatorów...	92,1	192,4	284,5	18,2	0,0	302,7
Sekcja R	Usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne	193,4	67,6	261,0	x	.	261,0
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy ^a	130,5	118,0	248,5	114,0	0,0	362,5
Sekcja Q	Usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej	0,0	0,0	0,0	x	1,0	1,0
Charakterystyczne produkty turystyczne		2456,3	1026,4	3 482,70	1 003,6	1,0	4 487,3
Produkty związane z turystyką							
15.	Produkty spożywcze i napoje oraz 16. wyroby tytoniowe i napoje alkoholowe	105,5	371,4	476,9	0,0	.	476,9
17.7	Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże, 18. Odzież, futra i 19.3 Obuwie	125,4	243,5	368,9	0,0	.	368,9
23.2	Produkty rafinacji ropy naftowej	161,1	102,8	263,9	659,0	0,0	922,9
	Pozostałe produkty	368,0	38,3	406,3	0,0	0,0	406,3
Ogółem produkty		3216,3	1782,4	4 998,7	1662,6	1,0	6662,3

a) Opłata lotniskowa oszacowana dla pasażerów korzystających z linii lotniczych nierezydentów

Tablica 4. Produkcja globalna, współczynnik TWD i turystyczna wartość dodana brutto w województwie mazowieckim w 2012 r. (ceny bieżące)

Rodzaje działalności wg PKD	Produkcja globalna w cenach bazowych (mln PLN)	Podaż w cenach nabywcy (mln PLN)	współczynnik TWD	Wartość dodana (mln PLN)	Turystyczna wartość dodana (mln PLN)
55 Usługi związane z zakwaterowaniem	1326,7	1343,0	0,923	773,6	714,4
Własne obiekty	.	.	.	.	.
56 Usługi w zakresie żywienia	5358,6	5702,8	0,184	2 748,4	506,3
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego między-miastowego pasażerskiego transportu kolejowego	969,4	991,1	0,382	427,0	163,0
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	723,7	754,2	0,086	313,9	26,9
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	0	0	0,700	0,0	0,0
50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	0	0,900	0,8	0,7
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	4511,5	4618,1	0,920	1 133,5	1042,7
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	1,3	.	.	.	.
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	987,4	1184,9	0,569	1 213,5	690,9
Sekcja R USŁUGI KULTURALNE, ROZRYWKOWE, SPORTOWE I REKREACYJNE	4117	4252,9	0,058	1 953,0	113,7
Produkcja pierwszorzędna CRDT	17995,6	18847,0	x	8 563,7	3 258,6
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy	1817,4	1817,4	0,200	1 192,8	238,6
Sekcja Q USŁUGI W ZAKRESIE OPIEKI ZDROWOTNEJ I POMOCY SPOŁECZNEJ	14 322,6	14322,6	100,0	0,5	0,0
Krajowe produkty charakterystyczne ogółem	16140	16140	x	1 193,3	238,6
47 Handel detaliczny (marża detaliczna)	4243,5	.	.	.	1059,3
Pozostałe	330	.	.	.	165,0
Produkcja drugorzędna	324,1	336,6	.	.	56,2
Ogółem	12667,18	.	x	.	4777,7

Tablica 5. Pracujący¹ w turystyce, stan na 31 XII 2012 r. (wszystkie jednostki).

Rodzaj działalności wg PKD	Liczba jednostek	Status		Liczba pracujących ogółem	Współczynnik TWD	Status		Liczba pracujących ogółem	
		Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin			Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin		
55	Zakwaterowanie	1072	14 301	713	15 014	0,923	13 206	658	13 864
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	6359	33 469	5 365	38 834	0,184	6 166	988	7 154
49.1	Transport kolejowy pasażerski między-miastowy	10	21 999	0	21 999	0,382	8 396	0	8 396
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	8709	20 770	6 346	27 116	0,086	1 777	543	2 320
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	0	0	0	0	0,700	0	0	0
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	4	8	1	9	0,900	7	1	8
51.1	Transport lotniczy pasażerski	126	2 961	94	3 055	0,920	2 724	86	2 810
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgon.	158	1 496	76	1 572	0,000	0	0	0
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych	1334	5 126	1 295	6 421	0,569	2 918	737	3 656
91	Działalność bibliotek archiwów, muzeów oraz pozost. działalność zw. z kulturą	411	8 892	10	8 902	0,058	518	1	518
93	Działalność sportowa rozrywkowa i rekreacyjna	1629	6 381	1 057	7 438	0,058	371	62	433
52.23	Działalność usługowa związana z poprawą kondycji fizycznej	10	6 650	0	6 650	0,058	387	0	387
Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem		19 822	277 634	18 200	363 597		36 471	3 076	39 547

¹ Dane dla jednostek zatrudniających powyżej 9 osób – na podstawie badania prowadzonego na formularzu Z-06. Pozostałe jednostki – doszacowanie na podstawie danych dla 2012 roku.

² Liczba jednostek – j.w.

Tablica 6. Pracujący¹ w turystyce wg płci, stan na 31 XII 2012 r. (wszystkie jednostki)

Rodzaj działalności wg PKD		Liczba jednostek ²	Mężczyźni	Kobiety	Liczba pracujących ogółem	Współczynnik TWD	Mężczyźni	Kobiety	Liczba pracujących ogółem
55	Zakwaterowanie	1072	6 118	8 896	15 014	0,923	5 650	8 215	13 864
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	6359	14 965	23 869	38 834	0,184	2 757	4 397	7 154
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	10	15 865	6 134	21 999	0,382	6 055	2 341	8 396
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	8709	23 402	3 714	27 116	0,086	2 002	318	2 320
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	0	0	0	0	0,700	0	0	0
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	4	7	2	9	0,900	6	2	8
51.1	Transport lotniczy pasażerski	126	1 421	1 634	3 055	0,920	1 307	1 503	2 810
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgon.	158	1 157	415	1 572	0,000	0	0	0
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turyst.	1334	1 682	4 739	6 421	0,569	958	2 698	3 656
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozost. działalność związana z kulturą	411	2 760	6 142	8 902	0,058	161	358	518
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	1629	3 350	4 088	7 438	0,058	195	238	433
52.23	Działalność usługowa związana z poprawą kondycji fizycznej	10	4 691	1 959	6 650	0,058	273	114	387
Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem		19 82	275 056	176 131	363 597		19 364	20 184	39 547

¹ Dane dla jednostek zatrudniających powyżej 9 osób – na podstawie badania prowadzonego na formularzu Z-06. Pozostałe jednostki – doszacowanie na podstawie danych dla 2012 roku.

² Liczba jednostek – j.w.

Tablica 7. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności wg PKD		Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nakłady ogółem
		Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem	
	Drugie domy	22,0	.	.	.	.	22,0
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi		676,4	21,3	195,7	893,4	893,4
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	.	256,0	6,8	65,2	328,1	328,1
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	.	115,0	2,9	11,1	129,0	129,0
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	.	12,4	0,4	2,1	14,9	14,9
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	.	18,2	0,7	3,6	22,5	22,5
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	.	240,2	6,5	97,7	344,4	344,4
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych, pozostała gastronomiczna działalność	.	15,5	2,0	9,1	26,5	26,5
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	.	19,2	1,9	4,4	25,5	25,5
H	Transport i gospodarka magazynowa		7731,2	1232,6	340,4	9304,3	9304,3
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	.	6,6	36,4	4,3	47,3	47,3
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	.	145,7	398,3	32,3	576,3	576,3
50.	Pasażerski transport wodny i lotniczy	.	1,5	131,7	1,7	135,0	135,0
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	.	9,1	142,5	29,8	181,4	181,4
N	Usługi administrowania i działalność wspierająca	.	315,9	785,0	359,4	1460,358	1460,358
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa	.	26,9	11,7	8,9	47,5	47,5
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	.	864,6	16,8	119,7	1001,1	1001,1
91.0	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	.	147,0	3,4	27,4	177,8	177,8
93.1	Działalność związana ze sportem	.	370,8	7,0	38,0	415,8	415,8

Rodzaj działalności wg PKD		Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nakłady ogółem
		Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem	
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna	.	132,1	2,5	13,4	148,0	148,0
96.04	Działalność usługowa związana z poprawą kondycji fizycznej	.	11,6	1,4	5,7	18,7	18,7
	Ogółem CRDT	22,0	1527,8	756,0	354,8	2638,7	2660,7

Tablica 8. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności wg PKD		Wartości brutto środków trwałych			
		Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	2 813,6	27,3	168,1	3009,1
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	485,1	14,7	32,8	532,6
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	33,0	4,6	20,6	58,3
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	69,5	2,4	5,4	77,2
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	1 017,2	37,4	185,5	1240,2
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych, pozostała gastronomiczna działalność	72,7	4,1	19,6	96,4
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	142,3	7,4	20,3	170,0
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	139,9	982,5	12,6	1135,0
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	1 692,7	1 087,0	170,6	2950,3
50.	Pasażerski transport wodny i lotniczy	69,1	600,9	7,1	677,1
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	80,0	564,5	84,1	728,6
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa	613,7	42,0	70,5	726,2
91.0	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	671,2	9,2	287,9	968,2
93.1	Działalność związana ze sportem	2 969,9	22,2	186,0	3178,0
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna	434,4	12,3	71,7	518,3
96.04	Działalność usługowa związana z poprawą kondycji fizycznej	54,4	7,2	20,7	82,4
	Ogółem CRDT	11 358,7	3 425,6	1 363,5	16147,8

Załącznik

Źródła danych i sposób szacowania wielkości produkcji globalnej, podatków pośrednich netto i turystycznej wartości dodanej

	Produkcja globalna w cenach bazowych	Podatki pośrednie netto	Turystyczna wartość dodana
55 Usługi związane z zakwaterowaniem	Oszacowanie wielkości produkcji w oparciu o dane dotyczące sprzedaży przypadającej na pracujących w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących do 9 osób i powyżej na podstawie danych o sprzedaży dotyczących całego kraju z bazy Eurostat i liczby pracujących uzyskanych z GUS w ramach projektu; wielkość sprzedaży została pomniejszona o wielkość podatków pośrednich netto	Jako odsetek produkcji globalnej w oparciu o współczynnik relacji między podażą a produkcją globalną z RST 2011	W oparciu o obliczony dla województwa współczynnik TWD; wartość dodana dla sekcji I (zakwaterowanie i usługi w zakresie żywienia) w BDL
Własne obiekty noclegowe „drugie domy”	Brak danych	Brak danych	Brak danych
56 Usługi w zakresie żywienia	Dane na temat sprzedaży usług gastronomicznych z BDL	Jako odsetek produkcji globalnej w oparciu o współczynnik relacji między podażą a produkcją globalną z RST 2011	W oparciu o obliczony dla województwa współczynnik TWD; wartość dodana dla sekcji I (zakwaterowanie i usługi w zakresie żywienia) w BDL
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego	Produkcja globalna obliczona na podstawie udziału województwa mazowieckiego w liczbie pracujących w tym rodzaju działalności	Jw. .	Na podstawie udziału wartości dodanej w produkcji globalnej i TWD dla rodzaju działalności z RST 2012
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	Jw.	Jw. .	Jw.
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy
50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	Produkcja globalna obliczona na podstawie udziału województwa mazowieckiego w liczbie pracujących w tym rodzaju działalności	Jw. .	Na podstawie udziału wartości dodanej w produkcji globalnej i TWD dla rodzaju działalności z RST 2012
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	Jw.	Jw.	Jw.

	Produkcja globalna w cenach bazowych	Podatki pośrednie netto	Turystyczna wartość dodana
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	Jw.	Brak oszacowań	Brak oszacowań
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	Produkcja globalna obliczona na podstawie udziału województwa mazowieckiego w wynagrodzeniach w skali kraju w tym rodzaju działalności – użycie tego wskaźnika wynikało z faktu, że udział w liczbie pracujących i wynagrodzeniach znacząco się różniły; obliczenie wartości netto (tylko marża) na podstawie wskaźnika z RST 2012	Jako odsetek produkcji globalnej w oparciu o współczynnik relacji między podażą a produkcją globalną z RST 2011	Na podstawie udziału wartości dodanej w produkcji globalnej i TWD dla rodzaju działalności z RST 2012
Sekcja R USŁUGI KULTURALNE, ROZRYWKOWE, SPORTOWE I REKREACYJNE	W oparciu o znaną wartość dodaną i proporcję między wartością dodaną i produkcją globalną z RST 2012	Jw.	Dane na temat wartości dodanej w sekcji z BDL i współczynnik TWD
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy	Produkcja globalna obliczona na podstawie udziału województwa mazowieckiego w liczbie pracujących w tym rodzaju działalności	Nie dotyczy	Dane na temat wartości dodanej w sekcji z BDL i współczynnik TWD
Sekcja Q USŁUGI W ZAKRESIE OPIEKI ZDROWOTNEJ I POMOCY SPOŁECZNEJ	W oparciu o znaną wartość dodaną i proporcję między wartością dodaną i produkcją globalną z RST 2012	Nie dotyczy	Dane na temat wartości dodanej w sekcji z BDL i współczynnik TWD
47 Handel detaliczny (marża detaliczna)	Brak oszacowania	Brak oszacowania	Jako udział w województwa mazowieckiego w TWD dla Polski z RST 2012
Pozostałe	Brak oszacowania	Brak oszacowania	Jako iloczyn udziału województwa mazowieckiego w wartości zakupów turystycznych i TWD dla Polski w tej pozycji z RST 2012
Produkcja drugorzędna	Oszacowanie na podstawie współczynników z RST 2012	Jako iloczyn udziału spożycia turystycznego w województwie mazowieckim i wartości podatków pośrednich netto w tej pozycji w RST 2012	Oszacowana na podstawie podanych współczynników TWD i wartości dodanej w produkcji drugorzędnej

Źródło: opracowanie własne